

KRZYSZTOF A. KUCZYŃSKI
JANUSZ SKOWROŃSKI

NOBLISTA POD LUPĄ

GERHART HAUPTMANN

na znakach pocztowych świata

Regionalna Pracownia Krajoznawcza Karkonoszy

2(27)/2021
Zeszyty Historyczne

Regionalna Pracownia Krajoznawcza Karkonoszy

KRZYSZTOF A. KUCZYŃSKI
JANUSZ SKOWROŃSKI

NOBLISTA POD LUPĄ

Gerhart Hauptmann **na znakach pocztowych świata**

2(27)/2021
Zeszyty Historyczne

Bukowiec 2021

Seria wydawnicza:

Zeszyty Historyczne

Cykl wydawniczy Zeszyty Historyczne został nagrodzony w Jubileuszowym XXV Ogólnopolskim Przeglądzie Książki Krajoznawczej i Turystycznej II NAGRODĄ w kategorii Informatory krajoznawcze i foldery

Redakcja

JANUSZ SKOWROŃSKI, KRZYSZTOF TĘCZA

SKŁAD

Wydawnictwo-Poligrafia AD REM

www.adrem.jgora.pl

DRUK

Związek Gmin Karkonoskich

WYDAWCA

Związek Gmin Karkonoskich

PAŁAC BUKOWIEC

58-533 Mysłakowice

ul. Robotnicza 6

www.karkonosze.eu

© by Związek Gmin Karkonoskich, 2021

© by Muzeum Miejskie „Dom Gerharta Hauptmanna”, 2021

ISSN 2449-741X

Konsulat Generalny
Republiki Federalnej Niemiec
we Wrocławiu

Dziękujemy Konsulatowi Generalnemu RFN we Wrocławiu za wsparcie finansowe, dzięki któremu niniejsza publikacja mogła się ukazać.

Wir danken dem Generalkonsulat der BRD in Breslau für die Unterstützung, dank deren die Publikation realisiert werden konnte.

Okładka:

przód – walory filatelistyczne ze zbiorów Muzeum Miejskiego „Dom Gerharta Hauptmanna” w Jeleniej Górze

tył – dom Gerharta Hauptmanna „Wiesenstein” fot. Janusz Moniatowicz (fotografia do projektu znaczka personalizowanego, Poczta Polska 2012, proj. J. Moniatowicz)

Wszelkie prawa zastrzeżone. Publikacja i kopiowanie całości lub części wyłącznie za pisemną zgodą wydawcy.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Trzydziesta publikacja Regionalnej Pracowni Krajoznawczej Karkonoszy przy Związku Gmin Karkonoskich w Bukowcu

Wprowadzenie

Pisarz, laureat literackiej Nagrody Nobla, Gerhart Hauptmann, uważany przez niektórych za ikonę naszego regionu, za postać pierwszoplanową, wręcz kultową – powszechnie uznawany jest za osobę bez której życie kulturalne Karkonoszy było by niepełne, a przynajmniej nie tak ciekawe. Zadajmy sobie jednak pytanie czy Hauptmann tak naprawdę zasłużył sobie na takie określenie, a jeśli tak to czym?

Urodzony w 1862 roku w obecnym Szczawnie-Zdroju, pobierający nauki we Wrocławiu i na uniwersytecie w Jenie, zamieszkujący w Berlinie i Erkner, wypoczywający nad Morzem Śródziemnym, w końcu osiedla się w Szklarskiej Porębie. Niemal całe dotychczasowe jego życie kręci się wokół starszego brata Carla. To wraz z nim zamieszkał w okazałym domu w mieście pod Szrenicą. I to właśnie tam patrząc na piękne krajobrazy zakochał się w Górach Olbrzymich. To tam poznał innych, tak jak on zauroczonych pięknem tych gór. To tam zaczął tworzyć czerpiąc z miejscowych podań i legend.

Ze względu na rozpoczęcie nowego etapu życia w chwili ponownego ożenku Hauptmann okazała się wola „Łąkowy Kamień” w Jagniątkowie (dzisiaj dzielnica Jeleniej Góry) – gdzie dożywa kresu swego żywota. Cały jego pobyt w Jagniątkowie to pasmo sukcesów literackich, czas poznawania nowych przyjaciół, sponsorów i niekończących się dysput. Pozycja pisarza, wypracowany dorobek literacki, przysporzyły mu przychylną atmosferę, dzięki której nie miał specjalnych problemów ani za czasów niemieckich, ani w okresie powojennym, za zarządzania radzieckiego, czy też w końcu za zarządzania przez władze polskie. Przedstawiciele kolejnych władz byli życzliwie nastawieni do pisarza i pomagali mu rozwiązywać jego problemy bytowe.

I tu pojawia się ponownie pytanie: czym Gerhart Hauptmann zasłużył sobie na takie uznanie? Przecież żyło tu wielu innych pisarzy, artystów, twórców. Czym więc wyróżnia się fenomen Hauptmanna?

Wydaje się, że odpowiedź na to pytanie jest jedna. Otóż człowiek bywały w świecie, człowiek, który poznał wiele urokliwych miejsc, po przyjeździe w Karkonosze widząc tak różnorodne krajobrazy, poznawszy bogatą historię tego regionu, mieszkających tu ludzi, legend związanych z mistycyzmem miejsc, człowiek o wrażliwej duszy, jakim był Gerhart, zakochuje się w tym nowym otoczeniu. Wygląda na to, że to nowe otoczenie wywiera wpływ na dalszą twórczość pisarza, a on będąc pod jego wrażeniem wrasta w ów krajobraz i powoli staje się jego częścią. Można by powiedzieć, że od tej pory nie ma Hauptmanna bez gór i nie ma gór bez Hauptmanna.

Dobrze zatem się stało, że w domu pisarza utworzono muzeum jemu poświęcone, i że dba się o jego wizerunek jako światowej sławy literata z Karkonoszy.

Niniejszy Zeszyt zawiera obszerny życiorys Gerharta Hauptmanna pióra prof. Krzysztofa Antoniego Kuczyńskiego oraz opis eksponatów udostępnionych na nowej wystawie „Gerhart Hauptmann na znakach pocztowych świata”, przygotowany przez Janusza Skowrońskiego (dyrektora Muzeum) w formie katalogu.

Zeszyt Historyczny „Noblista pod lupą. Gerhart Hauptmann na znakach pocztowych świata” powstał jako wspólne dzieło Regionalnej Pracowni Krajoznawczej Karkonoszy działającej w Związku Gmin Karkonoskich i Muzeum Miejskiego „Dom Gerharta Hauptmanna”.

Krzysztof Tęcza

KRZYSZTOF A. KUCZYŃSKI

GERHART HAUPTMANN.

Laureat literackiej Nagrody Nobla z Karkonoszy

Nic nie zapowiadało, że ciepły, słoneczny, choć już późnojesienny sobotni dzień 15 listopada 1862 roku będzie nie tylko wydarzeniem rodzinnym, ale zapisze się także w annałach kultury niemieckiej, a nawet europejskiej. Tego dnia przyszedł bowiem na świat Gerhart Johann Robert, czwarte dziecko Marii i Roberta Hauptmannów, właścicieli hotelu „Zur Krone” w Szczawnie-Zdroju (Ober-Salzbrunn). Był to jeszcze okres dobrobytu rodziców, toteż życie codzienne i wychowanie dzieci toczyło się uregulowanym trybem popularnego uzdrowiska. Mały Gerhart chodzi do miejscowej szkoły, a mając dużo swobody, poznaje środowisko przyjezdnych gości hotelowych, a przede wszystkim miejscowych ludzi i ich śląski dialekt. W kilka lat później podąża śladem starszego brata Carla do Wrocławia (Breslau), by podjąć naukę w szkole średniej. Ale szkolne rygory, bezdusność nauczycieli i coraz mniej pieniędzy otrzymywanych od będących od jakiegoś czasu w tarapatkach finansowych rodziców, powoduje rezygnację Gerharta z dalszego kształcenia. Próbuje wyuczyć się zawodu administratora majątku ziemskiego, potem podejmuje – na krótko – edukację w szkole artystycznej we Wrocławiu. Pisze pierwsze wiersze i młodzieńcze jeszcze dramaty, coraz bardziej staje się świadom swojego artystycznego powołania, choć waha się, czy będzie to rzeźbiarstwo, czy jednak działalność literacka. Choć nie ma matury, uzyskuje pozwolenie podjęcia studiów na uniwersytecie w Jenie, gdzie już od pewnego czasu – z sukcesami – studiuje Carl, w tamtych latach jego duchowy mentor. Gerhart jednakże także i tutaj nie potrafi skupić się na nauce, słucha jedynie nieregularnie wykładów z historii, archeologii i filozofii. Woli przebywać w towarzystwie innych młodych ludzi, zainteresowanych filozofią i literaturą, a także zagadnieniami społecznymi. Wiele dyskutuje, prezentuje swoje literackie próbki. Doskwiera mu jednak brak pieniędzy, nierzadko zastawia w lombardzie część skromnego dobytku, czasem głodny wyprasza u rzeźnika bułkę z resztkami wędliny. Ale szczęście zdaje się niespodziewanie uśmiechnąć do młodego, szukającego swej życiowej drogi, człowieka. Najstarszy brat Georg poznaje dziewczynę, córkę bogatego hurtownika wełny, Adelę Thienemann. Nie mija wiele czasu i trzej bracia Hauptmannowie – Georg, Carl i Gerhart – poślubiają trzy siostry Thienemann – oprócz Adeli były to Marta i wybranka Gerharta – Maria. Jak za dotknięciem czarodziejskiej różdżki znikają wszelkie materialne troski, Gerhart może poświęcić się w pełni swoim artystycznym pasjom. Jedzie nawet do Włoch, tej czarodziejskiej krainy, będącej od dawna natchnieniem dla wielu twórców. Kraj ten już na zawsze pozostanie dla Hauptmanna swoistą Arkadią. W zimowych miesiącach, kiedy w rodzinnych śląskich górach śnieg pokrywa grubą warstwą ziemię, a lodowaty wiatr utrudnia komunikację, pisarz przez wiele lat spędza ten czas w łagodnym klimacie

nad Morzem Śródziemnym. W maju 1885 roku Gerhart poślubia Marię, przyszły pisarz niestety nie czuje się dobrze. Lata złych warunków materialnych, głódówki, dają o sobie znać. Lekarze zalecają wyjazd z Berlina, gdzie początkowo zamieszkali młodzi małżonkowie, osiedlają się więc w Erkner, niezbyt oddalonej od stolicy, leżącej wśród sosen miejscowości. Tam przychodzą na świat ich trzej synowie: Ivo, Eckart i Klaus. Gerhart utrzymuje ożywione kontakty z młodymi literatami, zrzeszonymi w większości w nowo powstałym stowarzyszeniu „Durch”, m.in. Wilhelmem Bölsche, Ola Hanssonem, Karlem Bleibtreuem, Bruno Wille, Otto Erichem Hartleben czy Richardem Dehmlem. Po młodzieńczych wierszach i dramatycznych próbach, pisze w Erkner swoje pierwsze opowiadania w konwencji naturalistycznej, jak „Karnawał” czy „Dróżnik Thiel”. Tej manierze, wszechogarniającej młodych niemieckich pisarzy ku zgorszeniu tradycyjnego odbiorcy, pozostanie przez jakich czas wierny. To właśnie jego naturalistyczne dramaty, jak „Przed wschodem słońca” (1889) czy sławni w świecie „Tkacze” (1892), zapewnią mu trwale miejsce w literaturze światowej. Przełomem w jego działalności i gwałtownym wejściem do grona najgłośniejszych współczesnych pisarzy jest właśnie prapremiera „Przed wschodem słońca” pod egidą „Wolnej Sceny”, gdzie w pozbawiony konwenansów sposób pokazał moralny i fizyczny upadek obciążonej dziedzicznie rodziny. Młody dramatopisarz, który doświadczył wszelkich życiowych wzlotów i upadków, poznał nędzne życie najniższych warstw społecznych, stał się szczególnie uczulony na ludzką niedolę. O tym traktuje wiele jego dzieł tamtych lat, by wymienić np. „Samotnych” (1891), „Woźnicę Henschla” (1898) czy „Różę Bernd” (1903). Krytyka stosunków społecznych w Niemczech powoduje konflikty z dworem cesarskim, następują zakazy wystawiania jego dzieł, odmowa wyróżnienia go nagrodami. Jest to uciążliwe, ale przynosi też coraz większą popularność. A Hauptmann jest zbyt wielkim twórcą, aby zamykać się w jednej tylko konwencji, pisze kolejne sztuki, już modernistyczne i symboliczne, jak „Hanusia” (1893), „Dzwon zatopiony” (1896) czy „A Pippa tańczy!” (1906). Mimo niezadowolenia zwolenników naturalizmu, symboliczne utwory Hauptmanna odnoszą wielki sukces, być może teatralna publiczność była już nieco znużona trudnymi, ponurymi sztukami naturalistycznymi. Pisarz jest na przełomie XIX i XX wieku niezwykle płodny, pisze bardzo wiele, pieniądze szerokim strumieniem płyną do jego kieszeni. Powstają też sztuki, czasem pełne humoru, piętnujące przywary społeczne, które do dzisiaj są chętnie wystawiane, jak „Futro bobrowe” (1893) czy „Szczury” (1911). Hauptmann zaczyna lubować się w zbytku, w jego życiu pojawia się nowa, młoda kobieta. To Margareta Marschalk, początkująca aktorka i skrzypaczka. Po latach „szarpania się” między żoną i kochanką pisarz decyduje się na rozstanie z Marią, choć z pewnością nie jest to decyzją łatwą. Ma przecież z nią synów, pamięta także, komu zawdzięcza początki kariery. Ale namiętność bierze górę, w roku 1901 wprowadza młodą oblubienicę i ich narodzonego w 1900 roku syna Benvenuto do nowo wybudowanej, wspaniałej rezydencji karkonoskiej „Łąkowy Kamień”. Rozwód uzyskuje dopiero w 1904 roku, wkrótce też poślubia Margaretę. Ale przy tak obfitej „produkcji” literackiej ma Hauptmann niestety także i niepowodzenia. Jego utwory sceniczne jak „Florian Geyer” (1896) czy „Uroczyste

Widok na willę „Wiesenstein” od strony parku (zb. MM DGH)

widowisko w niemieckich rymach” (1913) są źle przyjęte przez krytyków i widownię. Dopiero wiele lat później sztuki te zostaną docenione. Zniechęcenie pisarza rozpraszają wyjazdy do Włoch, Grecji i Szwajcarii, a także na ulubioną małą wyspkę Hiddensee koło Rugii, gdzie z czasem zakupi swoją letnią rezydencję „Haus Seedorn”.

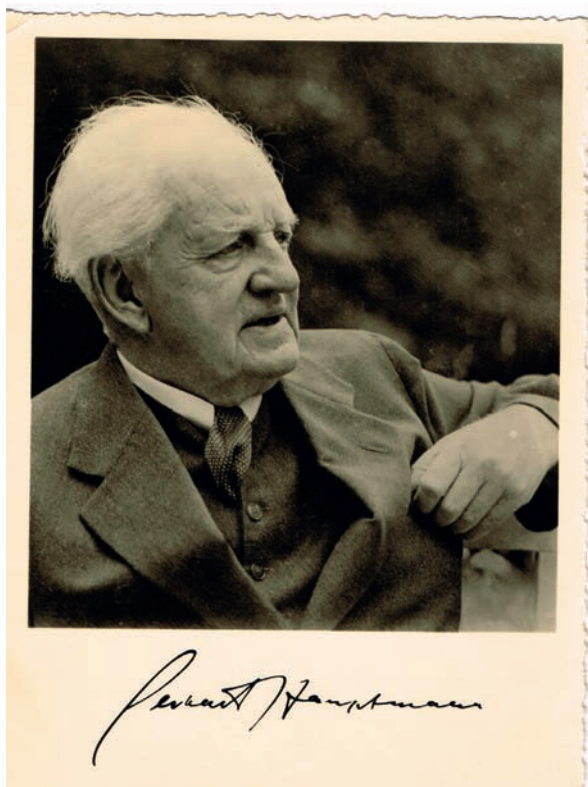
Hauptmann tworzy nie tylko w różnych konwencjach kilku prądów literackich (naturalizm, neoromantyzm, symbolizm, ekspresjonizm i – z czasem – klasycyzm), ale też uprawia różne gatunki, jak dramat, liryka, powieść, nowela, eseistyka. W świadomości nie tylko niemieckiego widza i czytelnika stawał się Hauptmann powoli czołowym reprezentantem kultury niemieckiej, a nawet całego społeczeństwa. Według ankiety na najpopularniejszego Niemca, zorganizowanej w początkach XX stulecia przez redakcję jednego z czasopism, Hauptmann zajął drugie miejsce, tuż za samym cesarzem Wilhelmem II. Jego 50. rocznica urodzin w 1912 roku przyniosła mu wiele wyróżnień, ich ukoronowaniem było przyznanie literackiej Nagrody Nobla. Od tego czasu Hauptmann stał się swoistą ikoną Niemców, już w czasach Republiki Weimarskiej jego nazwisko pojawiło się nawet w rozważaniach odnośnie kandydowania na urząd prezydenta kraju. A kolejne „okrągłe” jubileusze w 1922 i 1932 roku były fetowane jak niemalże narodowe święta.

Pisarz, mieszkający w coraz bogaciej wyposażonej w cenne meble, obrazy, pamiątki z wielu krajów, swojej górskiej willi – zameczku, uskrzydłony dobrą wokół niego aurą, otoczony miłością Margaretę i rojem przyjaciół i znajomych z najwyższych sfer politycznych, wojskowych i kulturalnych (malarze, muzycy, rzeźbiarze, wydawcy, reżyserzy teatralni, aktorzy) z Niemiec i Europy, żyje syty sławy (honorowe doktoraty kilku uczelni, honorowe obywatelstwa miast, nagrody literackie, powstające o nim liczne monografie) i kolejnych, literackich sukcesów. Dalej tworzy wiele, są to utwory krypto-autobiograficzne (np. „Księga namiętności”, 1930) powieści i opowiadania, jak „Kacierz z Soany” (1918) czy „Wyspa Wielkiej Matki” (1924), także dramaty (m.in. jeden z ostatnich, cieszących się autentycznym powodzeniem – „Przed zachodem słońca” (1932), obszerne utwory epickie („Till Eulenspiegel”, 1927). Ale czasy powoli się zmieniają, dawni przyjaciele umierają. Hauptmann od początku miał wielu wpływowych przyjaciół – Żydów, do najbliższych należeli np. wielki wydawca Samuel Fischer, który przez dziesięciolecia publikował jego utwory (także dzieła zebrane) czy bogaty fabrykant z Prudnika, kolekcjoner śląskiej sztuki Max Pinkus. W latach trzydziestych do głosu dochodzą narodowi socjaliści, do ich priorytetowych założeń należy wyrugowanie ludności pochodzenia nie aryjskiego, po 1933 roku emigruje z Niemiec (a od roku 1938 także z Austrii) bardzo wielu czołowych przedstawicieli ludzi kultury, Hauptmann jako jeden z niewielu liczących się pisarzy – zostaje w Niemczech. Jego decyzja – do dzisiaj kontrowersyjna – wywołuje wiele krytycznych komentarzy, liczni jego znajomi – już spoza granic Niemiec – rzucają na niego gromy. Hauptmann uważał jednak, że pozostanie w swojej karkonoskiej willi, w znajomej scenerii śląskich gór, warunkuje jego twórczość. A może żałował pozbywać się majątku? Zresztą nie był już młody, był starszym panem po siedemdziesiątym roku życia. Jest faktem jednak, że w jego utworach po 1933 roku nie znajdujemy ani jednego zdania gloryfikującego nowych, brunatnych władców. Narodowi socjaliści zdawali sobie sprawę, że Hauptmann nie jest ich przekonany zwolennikiem, był on jednak dla nich doskonałym dowodem, że w hitlerowskich Niemczech pozostał i tworzył „sam” wielki Gerhart Hauptmann, bądź co bądź największy dramatopi-

sarz niemiecki połowy XX wieku. W rzeczywistości pisarz żył w politycznej izolacji, nawet jego 80. urodziny w 1942 roku, niegdyś tak hucznie, publicznie obchodzone, teraz – za poleceniem z Berlina – zostały mocno „okrojone” i zredukowane do „śląskiego” wymiaru. Jedynie gauleiter Wiednia Baldur von Schirach – mógł sobie na to pozwolić – zorganizował w nadunajskiej stolicy nieco bardziej rozbudowane świętowanie urodzin autora z Karkonoszy.

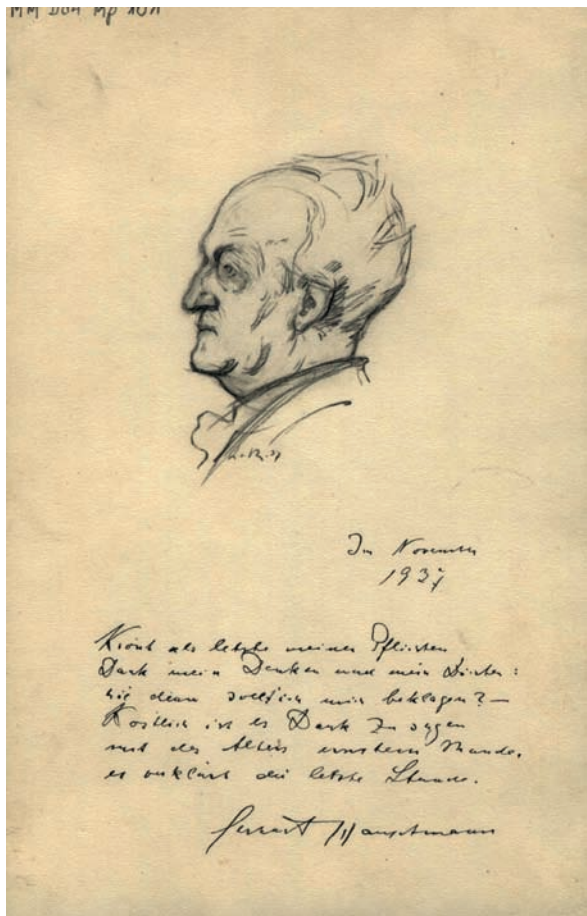
Pisarz w swojej rezydencji nie odczuwa zbyt utrudnień zewnętrznego świata, dalej przyjmuje gości, choć już o mocno zmienionym składzie, dużo mniej podróżuje, ale dalej pracuje literacko, m.in. nad rozpoczętym jeszcze w 1914 roku wielkim poematem w tercynach „Wielki sen”, który po jego śmierci żona położyła mu do trumny pod głowę.

Nadchodzi rok 1939, życie Hauptmanna biegnie dalej niemal dawnym, ustalonym przez lata rytmem. W domu nadal jest wiele osób służby – pokojówki, kucharki, ogrodnicy. Pisarz, jak to miał w zwyczaju od lat, dyktuje swoje utwory kolejnej sekretarce, teraz – po tak cenionych osobach jak Elisabeth Jungmann czy dr Erhart Kästner – obowiązki te spełnia Annie Pollak. Z początkiem maja 1945 historia dociera także do miejscowości, gdzie mieszka Hauptmann, do polskiego już niebawem Jagniątkowa (początkowo zwanego Agnieszkowem). Ale międzynarodowa sława pisarza jest jego bronią, Rosjanie znają jego nazwisko, jego kontakty z Gorkim. Zresztą, pisarz zaraz po upadku III Rzeszy w wielkiej, reprezentacyjnej Hali Rajskiej, pokrytej niegdyś – jeszcze w 1922 roku – przez Johannesa Maximiliana Avenariusza barwnymi freskami – każe wyłożyć wszystkie rosyjskie tłumaczenia swoich dzieł. A warto dodać, że Hauptmann był w Rosji niezwykle popularny, grały go najlepsze teatry, przełożono wiele jego utworów. To właśnie w Rosji ukazało się pierwsze zbiorowe wydanie dzieł Hauptmanna. Jeszcze przed edycją w języku niemieckim. Teraz z polecenia radzieckich władz wojskowych rezydujących w Legnicy roztoczył nad nim opiekę pułkownik Wassilij Sokołow, a także pierwszy starosta jeleniogórski Wojciech Tabaka, którego urzędnicy dostarczali – bezpłatnie – rodzinie Hauptmanna żywność i opał, tak potrzebny do ogrzania ogromnego budynku.

Fot. Alfred Jäschke (zb. MM DGH)

Tuplice 21. lipca 1946,
kolejowa stacja graniczna.
Na rewersie kartki pocztowej
z rysunkiem pisarza i jego
wierszem, podziękowania
Margarety Hauptmann dla
porucznika Henryka Bany
z 10. Sudeckiej Dywizji
Piechoty w Jeleniej Górze,
dowódcy polskiego konwoju
pociągu specjalnego z trumną
pisarza, za udzieloną pomoc
w dniach 17-21.07.1946

Für Herrn
Leutnant Bany
in Dankbarkeit
17 VII 46 Menedorf
bis 21 VII 46 Sandezung
Margarete Hauptmann
Tuplice

Niestety, Gerhart Hauptmann nabawia się zapalenia płuc i mimo pomocy lekarskiej umiera 6 czerwca 1946 roku. Nie chciał, mimo składanych mu propozycji, opuścić przedtem swojego ukochanego Śląska. Za zgodą władz radzieckich i polskich – choć dopiero po przewyciężeniu licznych trudności administracyjnych – w końcu lipca 1946 wdowa Margareta Hauptmann uzyskuje prawo do wywiezienia ciała męża wraz z całym bogatym wyposażeniem willi. „Pociąg specjalny” dociera do Berlina, witany na niemieckich stacjach wieńcami kwiatów i przemówieniami. Później droga – poprzez Stralsund – prowadzi na wysepkę Hiddensee, gdzie wielki pisarz znajduje miejsce wiecznego spoczynku na rybackim cmentarzu w Kloster, nieopodal swojego nadbałtyckiego domu.

Gerhart Hauptmann był pisarzem o randze światowej. Napisał liczne dzieła w różnych stylach literackich, które sam nierzadko współtworzył, był twórcą o wielkim wyczuciu problemów społecznych, które ukazywał w licznych dramatach i utworach prozatorskich. Z pewnością apogeum swoich możliwości twórczych miał w swoich młodszych latach, na przełomie XIX i XX wieku, wtedy to powstały jego najcenniejsze dzieła.

Twórczość Hauptmanna jest znana w świecie, liczne jego utwory doczekały się przekładów na języki obce, oprócz tłumaczeń angielskich, francuskich czy rosyjskich (dorobek polski jest tutaj dosyć pokaźny, np. w latach 1997-1998 ukazały się dzieła wybrane w 7 tomach, wydane z inicjatywy Polskiego Towarzystwa im. Gerharta Hauptmanna) były to translacje na tak egzotyczne języki, jak arabski, armeński, chiński, koreański czy japoński.

Postać i dorobek literacki wielkiego pisarza jest w Polsce pielęgnowany z dużym pietyzmem, zwłaszcza ziemia dolnośląska poświęca Hauptmannowi wiele uwagi. Mowa jest tutaj o wrocławskim uniwersyteckim ośrodku germanistycznym, o Domu Carla i Gerharta Hauptmannów w Szklarskiej Porębie, a przede wszystkim o Muzeum Miejskim „Dom Gerharta Hauptmanna” w Jeleniej Górze-Jagniątkowie, który od kilku lat przejawia wielką aktywność odnośnie propagowania autora „Tkaczy”, organizując bardzo wiele kompetentnie przygotowanych imprez, jak konferencje, spektakle teatralne, wystawy, projekcje filmowe, spotkania z pisarzami, naukowcami i dziennikarzami interesującymi się Hauptmannem, a także wydając publikacje nt. śląskiego twórcy. Rewitalizacja i nowa aranżacja pomieszczeń muzealnych w coraz większym stopniu uatrakcyjnia dawną siedzibę pisarza. Dzięki kontaktom jagniątkowskiego muzeum z wieloma krajowymi i niemieckimi ośrodkami nauki i kultury (muzea, biblioteki) istnieje możliwość wielowymiarowego ukazania w nowym świetle sylwetki twórczej wielkiego pisarza. W Karkonoszach Gerhart Hauptmann – mimo upływu lat – bez zmian jest postacią powszechnie znaną. Jest ciągle obecny w swoich ukochanych dolnośląskich górach.

JANUSZ SKOWROŃSKI

Gerhart Hauptmann w filatelistyce

Filatelistyka to pożyteczne hobby, polegające na kolekcjonowaniu walorów pocztowych. Są to nie tylko powszechnie znane i stosowane **znaczki pocztowe**, służące jako dowód uiszczenia opłaty pocztowej, przeważnie przyklejane do koperty czy kartki pocztowej lub widokówki. Walorami są także:

- **datowniki okolicznościowe**, specjalne stemple, którymi – z wyraźnie oznaczoną datą – kasuje się, poprzez odcisk, przesyłki pocztowe; ów papierowy odcisk nazywamy także datownikiem;
- **całości pocztowe** – druki pocztowe (z reguły karty lub koperty ale także sekretniki, opaski gazetowe, blankiety telegraficzne) z wydrukowanym znakiem opłaty, który upoważnia do uzyskania określonej usługi pocztowej zgodnie z obowiązującą taryfą pocztową,
- **karty maksimum** – to specjalne rodzaje kart pocztowych z naklejonym znaczkiem pocztowym na stronie z grafiką, gdzie znaczek i kartka mają ten sam (lub podobny) motyw graficzny (czasami motyw kartki jest powiększonym motywem ze znaczka); karta maksimum zawierać powinna zawsze trzy elementy – projekt graficzny, znaczek pocztowy oraz stempel (datownik) pocztowy; karty maksimum stanowią osobny dział zbieractwa filatelistycznego zwanego maksimafiłą;
- **koperty pierwszego dnia obiegu** (FDC – First Day Cover) – to koperty z naklejonym znaczkiem pocztowym, przeważnie ostemplowane stemplem okolicznościowym w pierwszym dniu stosowania (obiegu) znaczka; koperta i stempel mają zazwyczaj napisy (lub inne elementy graficzne), które nawiązują do pierwszego dnia obiegu znaczka;
- **całości pocztowe** – to kompletna koperta, list składany, kartka pocztowa ze znaczkiem i stemplem pocztowym, może zawierać także nalepki, stemple pomocnicze, tranzytowe, docelowe, stemple lub adnotacje cenzury czy kontroli celnej; całości pocztowe bywają przedmiotem zainteresowania filatelistów w odrębnym dziale filatelistyki, jakim jest historia poczty, co wymaga specjalistycznej wiedzy związanej z czasem i miejscem wydania (zastosowania) danej całości; należą do dokumentów historycznych, potwierdzających ważne wydarzenia z przeszłości.

Gerhart Hauptmann, literacki noblista z 1912 roku ma swoje znaczące odniesienia w szeroko rozumianej filatelistyce. Dotychczas w polskiej literaturze filatelistycznej nie poświęcono mu zbyt wiele osobnego miejsca¹, warto więc zainteresować się bliżej tą postacią. I to nie tylko w odniesieniu do takich tematów filatelistycznych, jak „pisarze” czy „nobliści”. Może stanowić próbę zbudowania samodzielnego zbioru filatelistycznego

¹ Wyjątkiem jest tu publikacja Janusza Milewskiego [p. bibliografia poz. 15].

w oparciu o dokonania tego wybitnego twórcy. Niniejsza praca, która towarzyszy wystawie „Gerhart Hauptmann na znakach pocztowych świata”, zorganizowanej przez Muzeum Miejskie „Dom Gerharta Hauptmanna” w Jeleniej Górze – Jagniątkowie w 75. rocznicę śmierci pisarza (zmarł w swoim domu 6.6.1946 roku) powinna pozwolić lepiej zrozumieć jego skomplikowaną biografię, zachęcić i służyć pomocą tym, którzy zapragną zbudować własny zbiór filatelistyczny.

Prawie wszystkie walory filatelistyczne prezentowane w niniejszej pracy to zbiory własne muzeum. Filatelistyczne cymelia pochodzą z całej Europy a nawet z Chin, Karaibów czy Afryki, co znakomicie wpisuje się w światową recepcję Hauptmanna. Polski, dość skromny wkład do światowej filatelistyki hauptmannowskiej to wydane w 2012 roku z inicjatywy muzeum pocztowe znaczki personalizowane z willą „Wiesenstein”, beznominałowa kartka pocztowa, efekt konkursu plastycznego z okazji 150. rocznicy urodzin pisarza i pamiątkowy karnecik filatelistyczny. Zbiór jest stosunkowo młody i cały czas – w miarę posiadanych środków – podlega konsekwentnej rozbudowie. „Dom Gerharta Hauptmanna” będący samorządową instytucją kultury – jak zapisano w statucie muzeum – promuje wielokulturowy charakter dziedzictwa regionu Dolnego Śląska i realizuje działania związane z pracą muzealną: gromadzeniem, przechowywaniem i udostępnianiem do celów naukowych i edukacyjnych zbiorów związanych z twórczością literacką Gerharta Hauptmanna a także literaturą i historią materialną Śląska. A edukować można również poprzez... filatelistykę, o której napisano kiedyś, że „bawi, uczy i kształci”.

W dalszej części pracy opisano następujące walory filatelistyczne związane z Gerhartem Hauptmannem;

- znaczki pocztowe,
- koperty pierwszego dnia obiegu,
- datowniki okolicznościowe,
- całostki pocztowe,
- karty maksimum,
- całości pocztowe i listy,
- wydawnictwa specjalne.

1. ZNACZKI POCZTOWE

1948. W Radzieckiej Strefie Okupacyjnej w Niemczech (SBZ – Sowjetische Besatzungs Zone) wydano 11.10. dwa pierwsze znaczki z Gerhartem Hauptmannem, wykonane techniką lino-rytniczą, ząbkowane (o wartości 6 Pf/fiolet i 40 Pf/bordo), fot. 1.1, 1.2. Poszukiwane wśród filatelistów są rzadkie usterki filatelistyczne obu tych znaczków, powstałe w wyniku przesunięcia się matrycy drukarskiej. Jedną z nich prezentujemy (fot. 1.3). W tej samej 13-znaczkowej serii „Osobistości polityki, kultury i gospodarki” wydano walory z Karolem Marksem (8 Pf), Augustem Beblem (10 Pf), Käthe Kollwitz (2 Pf, 20 Pf), Rudolfem Virchowem (16 Pf, 25 Pf), Ernestem Thälmannem (24 Pf, 80 Pf), Fryderykiem Engelsem (30 Pf) i Georgiem W.F.Heglem (60 Pf). Uwaga: znaczki te wydano ponownie w roku 1952, wydrukowa- no je na innym papierze i z innymi znakami wodnymi.

1962. Poczta Niemiec RFN (Deutsche Bundes Post) oraz Poczta Berlina Zachodniego (Deutsche Bundes Post Berlin) wydały 15.06. identyczne znaczki (2 DM/zieleń) z wizerunkiem Hauptmanna, różniące się jedynie informacją o emitencji (fot. 1.4, 1.5). Seria „Bedeutende Deutsche” (Wybitni Niemcy) zawierała 18 znaczków, które ukazywały się cyklicznie od 15.06.1961 roku; znaczek z G. Hauptmannem był ostatnim w serii (1962), jego wydanie zbiegło się ze 100-leciem urodzin pisarza. Znana jest także odmiana tego znaczka w kolorze stalowym (Bundes Post/Bundes Post Berlin).

1962. Poczta Niemieckiej Republiki Demokratycznej wydała 15.11. znaczek (20 Pf) z wizerunkiem Gerharta Hauptmanna z okazji 100 rocznicy urodzin pisarza (fot. 1.6).

1972. Poczta Szwecji wydała 8.12. z okazji 60-rocznicy przyznania Nagród Nobla serię czterech znaczków ząbkowano- ciętych z noblistami z 1912 roku. To Paul Sabatier i Victor Grignard – laureaci z chemii (60 öre), Alexis Carrel – fizjologia i medycyna (65 öre), Nils Gustav Dalen – fizyka (75 öre) i Gerhart Hauptmann – literatura (1 KR – fot. 1.7).

1978. Poczta Republiki Federalnej Niemiec wydała 16.02. serię 3-ch znaczków z podobiznami niemieckich laureatów Nagrody Nobla z literatury: Gerharta Hauptmanna 1862–1946 (30 Pf), Hermann Hesse 1877–1962 (50 Pf) i Tomasza Manna 1875–1955 (70

1.1

1.2

1.3

1.4

1.5

1.6

Pf). Znaczki wydano w 3-znaczkowym bloczku (fot. 1.8, 1.9).

1978. Ludowa Republika Kongo wydała znaczek ząbkowany (300 F), przedstawiający laureata literackiego Nobla z 1912 roku. Gerhart Hauptmann trzyma w dłoniach książkę i gęsie pióro (fot. 1.10). Ten sam znaczek znalazł się na okolicznościowym ciętym bloczku (300 F) – fot. 1.11.

1987. Poczta Niemieckiej Republiki Demokratycznej wydała 5.05. serię czterech znaczków z wybitnymi Niemcami. Przedstawiają kolejno: Ludwiga Uhlanda (1787–1862), Gerharta Hauptmanna (1862–1946), Arnolda Zweiga (1887–1968) i Gustava Hertza (1887–1975). Na znaczku z Hauptmannem (35 Pf) pokazano ponadto scenę ataku na bramę domu fabrykanta z dramatu Hauptmanna „Tkacze” wg obrazu niemieckiej artystki Käthe Kollwitz, ze znanego cyklu „Powstanie tkaczy”, tworzonych w latach 1893–1897 (fot. 1.12).

1987. Poczta Republiki Federalnej Niemiec wydała 6.11. z okazji 125 rocznicy urodzin pisarza znaczek (80 Pf) ze znanym plakatem Emila Orlika do „Tkaczy” Gerharta Hauptmanna (fot. 1.13).

1987. Poczta Republiki Federalnej Niemiec zaprezentowała 6.11. ciekawą kartę filatelistyczną pierwszego dnia tzw. Künstler-Ersttagsblatt, na której pokazano wynik konkursu na znaczek pocztowy z okazji 125 rocznicy urodzin pisarza. Zaprezentowano wszystkie 8 projektów oraz pośrodku zwycięski znaczek wg projektu Rolfa D. Schwarza, wykorzystujący plakat Emila Orlika do „Tkaczy” Hauptmanna. Znaczek ostemplowano datownikiem okolicznościowym. Karta filatelistyczna została podpisana przez autora zwycięskiego znaczka (fot. 1.14).

1987. Poczta Republiki Federalnej Niemiec zaprezentowała 6.11. kartę pierwszego dnia (Ersttagsblatt) ze znaczkiem „Die Weber” („Tkacze”) wg rysunku Emila Orlika. Znaczek ostemplowano datownikiem pierwszego dnia obiegu w urzędzie pocztowym Bonn1, nawiązującym do 125. rocznicy urodzin Gerharta Hauptmanna – fot. 1.15.

1995. Poczta Grenady 18.10. wydała 60 różnych znaczków (pojedynczych i w arkusikach) z laureatami Nagrody Nobla. Na jednym z nich przedstawiono Gerharta Hauptmanna (1\$ wschodniokaraibski) – fot. 1.16.

1.7

1.8

1.10

1.11

1.12

1.13

1.9

KÜNSTLER-ERSTTAGSBLATT

mit Entwürfen zum Sonderpostwertzeichen
der Deutschen Bundespost

125. Geburtstag Gerhart Hauptmann

Hermann Schwahn

Rolf D. Schwarz

Rolf D. Schwarz

Prof. Gerd Aretz

Prof. Fritz Lüdtke

Hermann Schwahn

Originalmarke vom angenommenen Entwurf mit Ersttagssonderstempel

„Die Weber“ sind das bekannteste Werk Gerhart Hauptmanns, dessen 125. Geburtstag die Sondermarke der Bundespost würdigt. Es lag für mich deshalb nahe, das Plakat von Prof. Emil Orlik zur Aufführung dieses Theaterstückes in den Mittelpunkt meines Entwurfes zu stellen. Die Hervorhebung seines literarischen Schaffens ruft die Erinnerung an seinen Schöpfer wach.

Im Ersttagsstempel erscheint dazu ein Porträt Gerhart Hauptmanns – Marke und Stempel zusammen bilden damit eine Einheit von Künstler und Werk.

B. J. Schwarz

Rolf D. Schwarz

Ausgabetag: 6. 11. 1987 © 24/1987

* 01318

Bei den Abbildungen handelt es sich um nicht zur Ausgabe gelangte Künstler-Entwürfe.

1.14

1.16

1.17

1.15

2009. Poczta Gwinei – Bissau wydała pojedynczy znaczek z Gerhartem Hauptmannem (fot. 1.17). Umieściła go także na 6-znaczkowym bloczku z laureatami Nagrody Nobla 1912 roku. Dodatkowo – w przeciwieństwie do serii znaczków Poczty Szwecji z 1972 roku – uwzględniono tu laureata Pokojowej Nagrody Nobla. Na znaczkach przedstawiono kolejno: 500 FCFA Gustaf Dalen – fizyka, 500 FCFA Alexis Carrel – fizjologia i medycyna, 500 FCFA Gerhart Hauptmann – literatura, obok niego okładka dramatu „Die Ratten” („Szczury”), 500 FCFA Victor Grignard – chemia, 700 FCFA Paul Sabatier – chemia, 700 FCFA Elihu Root – Nagroda Pokojowa. Bloczek zwieńcza medal z wizerunkiem fundatora – Alfreda Nobla (1833-1896) – fot. 1.18.

2012. Poczta Republiki Federalnej Niemiec wydała 2.11. z okazji 150. rocznicy urodzin Gerharta Hauptmanna znaczek (0,55 €) z wizerunkiem pisarza stojącego na tle tytułów swoich utworów (*Die Weber* – Tkacze, *Vor Sonnenaufgang* – Przed wschodem słońca, *Die Ratten* – Szczury, *Rose Bernd* – Róża Bernd, *Der Biberpelz* – Futro bobrowe)

1.18

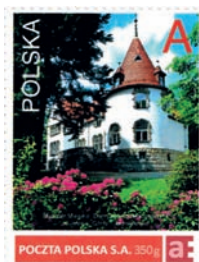
1.19

1.20

– fot. 1.19. Ciekawy jest także 10-znaczkowy arkusik, gdzie na obu marginesach bocznych przedstawiono w kolorze czerwonym postać stojącego pisarza. Wizerunek wykonano na podstawie zdjęcia pisarza z 1924 roku (fot. 1.20).

2012. Poczta Polska pamiętała o obu rocznicach – 150. rocznicy urodzin i 100-leciu przyznania Nagrody Nobla. Na zlecenie Muzeum Miejskiego „Dom Gerharta Hauptmanna” wydano znaczek pocztowy personalizowany (typu A) przedstawiający wybudowany w latach 1900-1901 dom pisarza „Wiesenstein” („Łąkowy Kamień”) – fot. 1.21. Autorem projektu znaczka był Janusz Moniatowicz, jeleniogórski artysta-fotografik. Znaczek udostępniono w arkusiku 9-znaczkowym (fot. 1.22) oraz w 2014 roku w pamiątkowym karneciku.

1.21

1.22

2. KOPERTY PIERWSZEGO DNIA OBIEGU (FDC)

1962. Poczta Berlina Zachodniego (Deutsche Bundes Post Berlin) wydała 12.04. kopertę, na której znaczek z Gerhartem Hauptmannem (2 DM) z serii „Bedeutende Deutsche” (Wybitni Niemcy) ostemplowała datownikiem Berlin-Charlottenburg2. Na kopercie podano daty i miejsca urodzin i śmierci oraz herby miejsc urodzenia (*Bad Salzbrunn/Kreis Waldenburg* – obecnie Szczawno-Zdrój) i śmierci (*Aagnetendorf/Kreis Hirschberg* – obecnie Jagniątków, dzielnica Jeleniej Góry) – fot. 2.1.

1962. Poczta Berlina Zachodniego (Deutsche Bundes Post Berlin) wydała 12.04. kopertę, na której znaczek z Gerhartem Hauptmannem (2 DM) ostemplowała datownikiem Berlin-Charlottenburg2. Z lewej pisarz w wieńcu z liści dębu i herbem Berlina. Uwaga: na kopercie widnieje błędny podpis imienia – Gerhard – fot. 2.2.

1962. Poczta Republiki Federalnej Niemiec (Deutsche Bundes Post) wydała 12.04. kopertę, na której znaczek z Gerhartem Hauptmannem (2 DM) ostemplowała datownikiem okolicznościowym Bonn1. Z lewej strony koperty pisarz w otoczeniu innych znanych 12 Niemców na wydanych wcześniej znaczkach pocztowych – fot. 2.3.

1962. Poczta Berlina Zachodniego (Deutsche Bundes Post Berlin) wydała 12.04. kopertę, na której znaczek z Gerhartem Hauptmannem (2 DM) ostemplowała datownikiem Berlin-Charlottenburg2. Z lewej zdjęcie pisarza z okresu berlińskiego (*Gerhard Hauptmann Dichter des Naturalismus*, podane lata urodzin i śmierci, na kopercie błędny zapis imienia – Gerhard – fot. 2.4.

1962. Poczta Berlina Zachodniego (Deutsche Bundes Post Berlin) wydała 12.04. kopertę, na której znaczek z Gerhartem Hauptmannem (2 DM) ostemplowała datownikiem Berlin-Charlottenburg2. Z lewej grafika z profilem pisarza, na kopercie błędny zapis imienia – Gerhard (fot. 2.5.).

1962. Poczta Berlina Zachodniego (Deutsche Bundes Post Berlin) wydała 12.04. kopertę, na której znaczek z Gerhartem Hauptmannem (2 DM) ostemplowała datownikiem Berlin-Charlottenburg2. Z lewej grafika z głową pisarza, ponad nią scena z dramatu „Tkacze” (fot. 2.6.). Znane są inne koperty FDC z tego dnia, m.in. z motywem Bramy Brandenburskiej, z herbem Niemiec czy wizerunkiem pisarza i podpisem „Führender Dichter des deutschen Naturalismus”.

1962. Poczta Berlina Zachodniego (Deutsche Bundes Post Berlin) wydała 12.04. kopertę, na której znaczek z Gerhartem Hauptmannem (2 DM) ostemplowała datownikiem Berlin-Charlottenburg2. Z lewej pegaz, podpis pisarza, wieniec laurowy, maski sceniczne na okładce książki i herb Dolnego Śląska (fot. 2.7.).

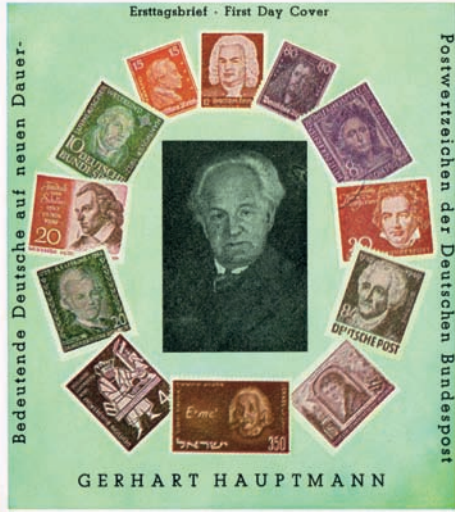
1962. Poczta Niemieckiej Republiki Demokratycznej wydała 15.11. kopertę FDC ze znaczkiem (20 Pf) z wizerunkiem Gerharta Hauptmanna z okazji 100. rocznicy urodzin pisarza (fot. 2.8.)

2.1

2.2

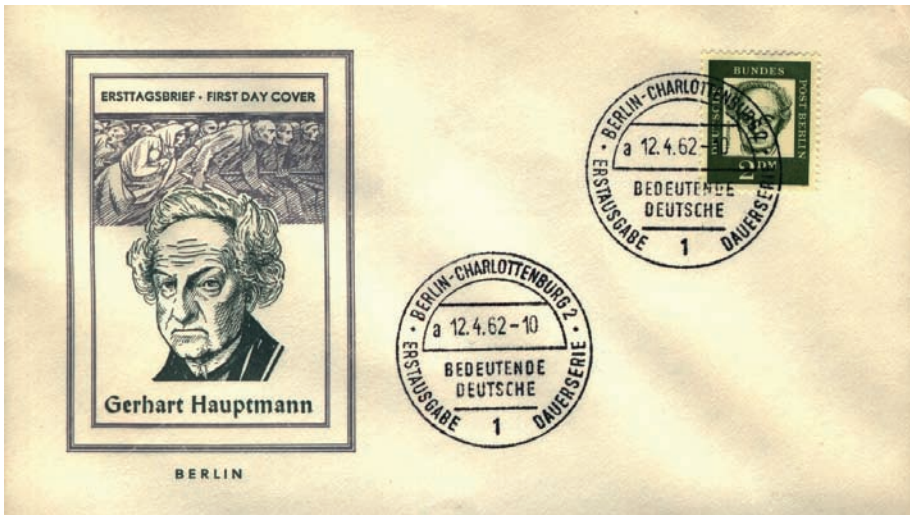
2.3

2.4

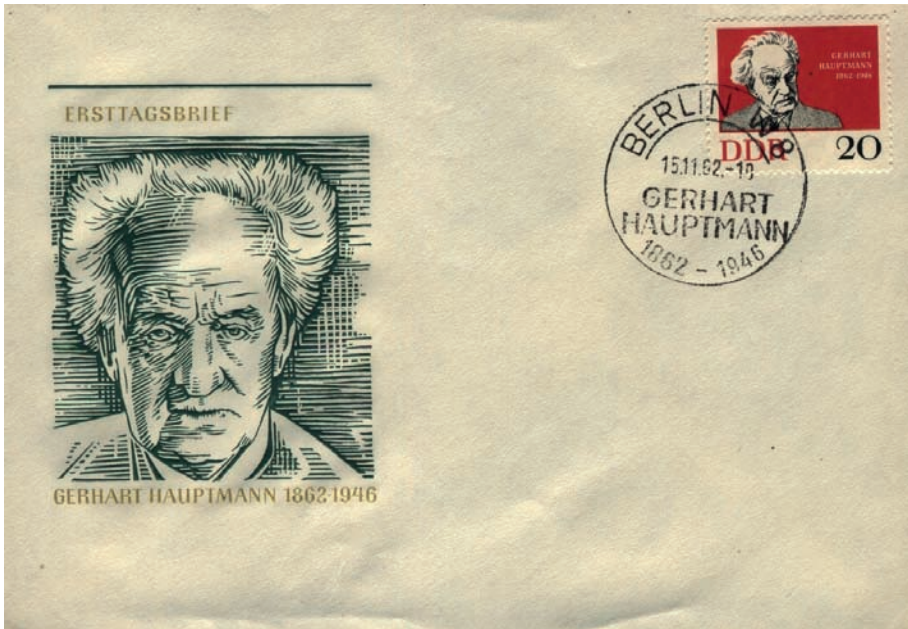
2.5

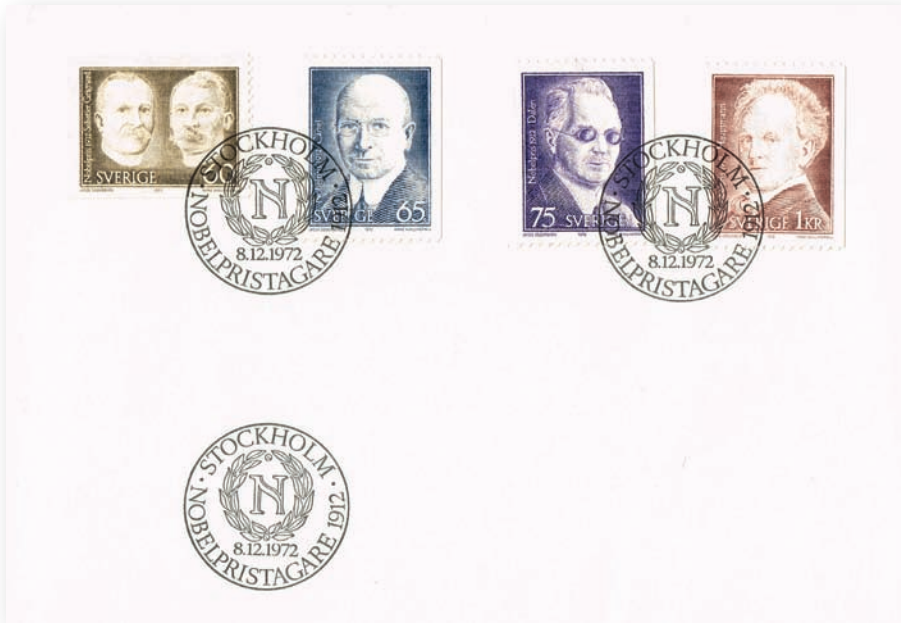
2.6

2.7

2.8

2.9

2.10

1972. Koperta FDC wydana 8.12. przez Pocztcę Szwecji zawiera 4 znaczki ząbkowano-cięte z laureatami Nagrody Nobla z 1912 roku: Sabatier i Grignard (60 öre), Carrel (65 öre), Dalen (75 öre) i Hauptmann (1 KR), ostemplowana datownikiem okolicznościowym z wieńcem, w środku którego duża litera N (Nobel) i napis: NOBELPRISTAGARE, Sztokholm 8.12.1972 (fot. 2.9).

1978. Poczta Republiki Federalnej Niemiec wydała 16.02. kopertę FDC z arkusikiem 3-znaczkowym z podobiznami niemieckich laureatów Nagrody Nobla z literatury: Gerharta Hauptmanna 1862-1946 (30 Pf), Hermanna Hesse 1877-1962 (50 Pf) i Tomasza Manna 1875-1955 (70 Pf). Z lewej strony koperty ukazano na wspólnym rysunku sylwetki noblistów (Deutsche Literaturnobelpreisträger), ich daty urodzin i śmierci. Uwaga: przy Gerharcie Hauptmannie podano błędną datę śmierci – 1949 (powinna być: 1946) – fot. 2.10.

1978. Poczta Republiki Federalnej Niemiec wydała 16.02. podobną (j.w.) kopertę FDC z arkusikiem 3-znaczkowym z podobiznami niemieckich laureatów Nagrody Nobla z literatury: Gerharta Hauptmanna 1862-1946 (30 Pf), Hermanna Hesse 1877-1962 (50 Pf) i Tomasza Manna 1875-1955 (70 Pf). Z lewej strony koperty na trzech oddzielnych polach wizerunki noblistów ze wspólnym podpisem DEUTSCHE LITERATUR-NOBELPREISTRÄGER (Niemieccy laureaci Nagrody Nobla z literatury); kolejno – Hauptmann (tło żółte), Hesse (tło zielone), Mann (tło niebieskie) – fot. 2.11.

1978. Poczta Republiki Federalnej Niemiec wydała 16.02. podobną (j.w.) kopertę FDC z arkusikiem 3-znaczkowym z podobiznami niemieckich laureatów Nagrody Nobla z literatury: Gerharta Hauptmanna 1862-1946 (30 Pf), Hermanna Hesse 1877-1962 (50 Pf) i Tomasza Manna 1875-1955 (70 Pf). Z lewej strony koperty wizerunki pisarzy na czerwono-żółtym tle z napisem u góry: NOBELPREISTRÄGER DEUTSCHER LITERATUR. Na kopercie błędna nazwa imienia – Gerhard (fot. 2.12).

1978. Koperta FDC wydana przez Pocztcę Republiki Federalnej Niemiec ze znaczkami przedstawiającymi Gerharta Hauptmanna 1862-1946 (30 Pf). Z lewej strony napis (w j. niemieckim) „Nobliści literatury niemieckojęzycznej” oraz ułożone na sobie trzy książki, na grzbietach których nazwiska trzech noblistów: od góry Tomasz Mann, Hermann Hesse i Gerhart Hauptmann. Ostemplowana 5.3. datownikiem okolicznościowym Willich1, 3.Dolnoroński Dzień Wymiany. Książki zwieńczono dwoma liśćmi laurowymi – fot. 2.13.

1978. Koperta FDC wydana przez Pocztcę Republiki Federalnej Niemiec 16.02. z arkusikiem złożonym z trzech znaczków z pisarzami. Z lewej strony koperty rysunek z dłońmi piszącego piórem na kartce leżącej na stole. W miejscu twarzy pisarza napis (w j. niemieckim) „Laureaci literackiej Nagrody Nobla – Hauptmann, Hesse, Mann” – fot. 2.14.

2.11

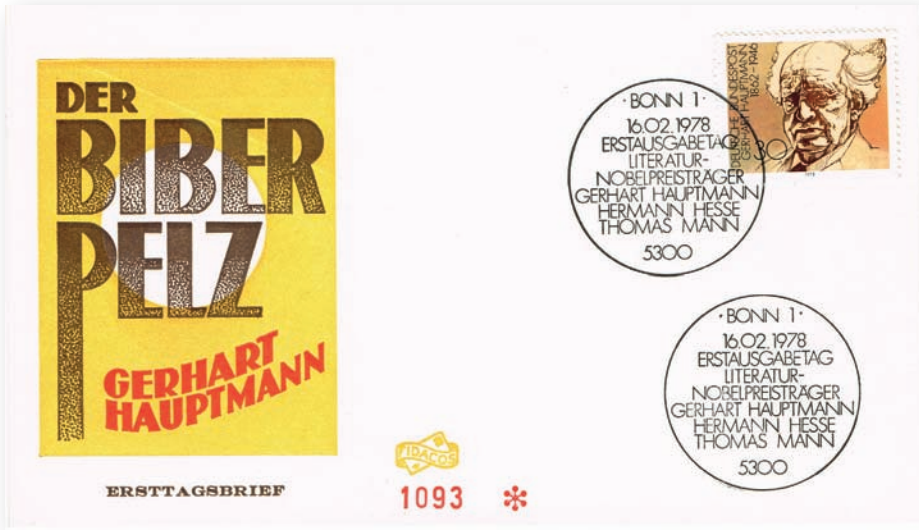
2.12

2.13

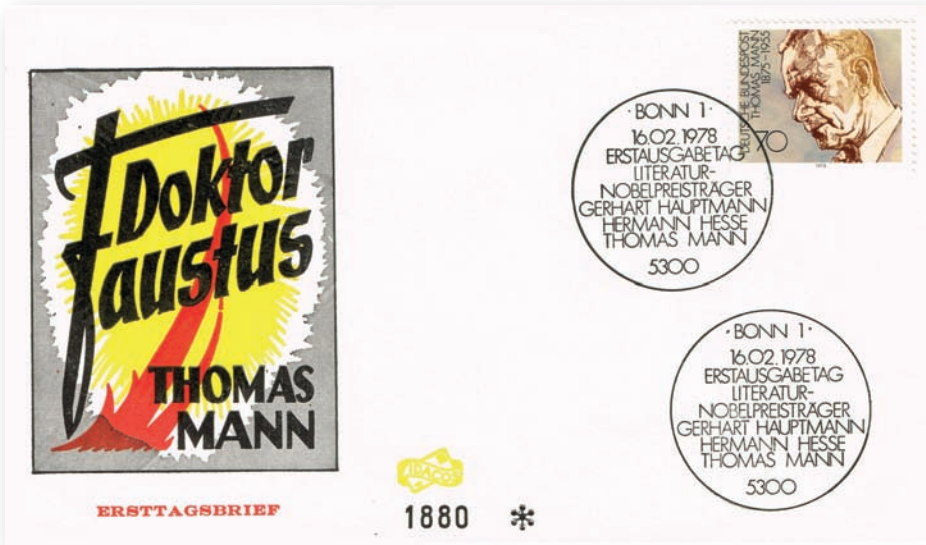
2.14

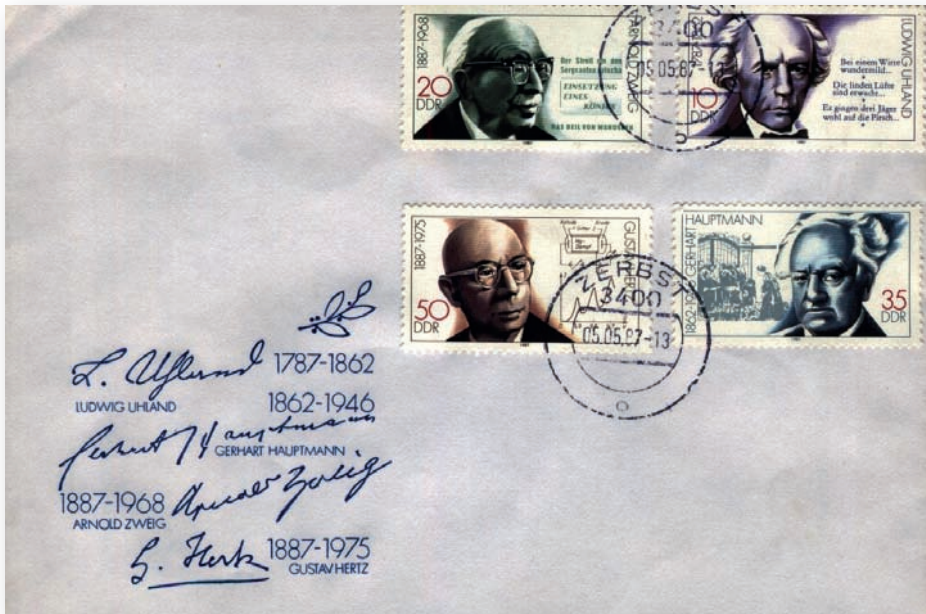
2.15

2.16

2.17

2.18

2.19

2.20

1978. Trzy koperty pierwszego dnia obiegu (FDC) z 16.02., gdzie poszczególnym wizerunkom pisarzy towarzyszą ich utwory: Gerhart Hauptmann „Der Biberpelz” („Futro bobrowe”) – fot. 2.15, Hermann Hesse „Steppenwolf” („Wilk stepowy”) – fot. 2.16, Tomasz Mann „Doktor Faustus” – fot. 2.17.

1987. Koperta pierwszego dnia obiegu wydana przez Pocztcę Niemieckiej Republiki Demokratycznej z czterema znaczkami: Ludwig Uhland (10 Pf), Arnold Zweig (20 Pf), Gerhart Hauptmann (35 Pf), Gustav Hertz (50 Pf). Wysłana z Zerbst 5.5. Z lewej strony koperty faksymile podpisów postaci ze znaczków (fot. 2.18).

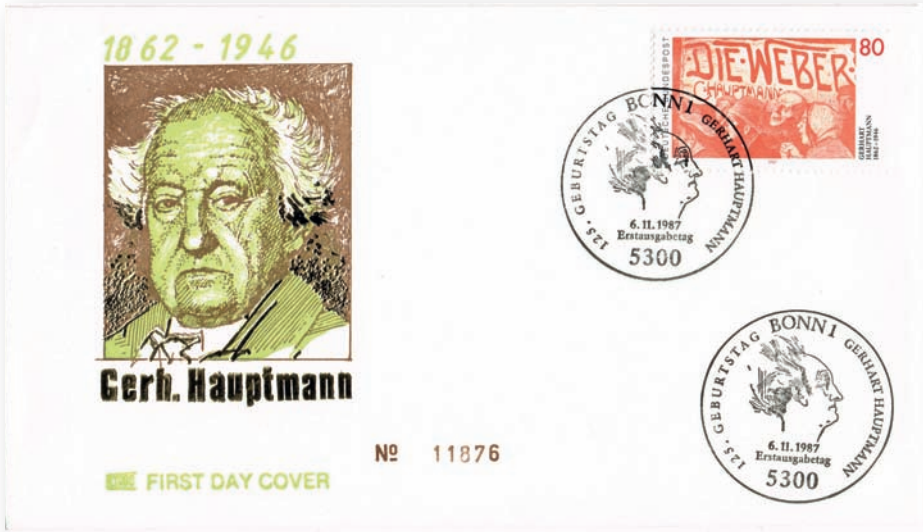
1987. Poczta Republiki Federalnej Niemiec wydała cztery różne koperty pierwszego dnia obiegu (FDC), ostemplowane 6.11. w urzędzie Bonn1 datownikiem okolicznościowym z okazji 125. rocznicy urodzin Gerharta Hauptmanna. Znaczek i datownik wg projektu Rolfa D. Schwarza, wykorzystujący plakat Emila Orlika do „Tkaczy” Hauptmanna. Koperty przedstawiają: zdjęcie młodego pisarza wraz z jego autografem – fot. 2.19, stojącego pisarza, rysunek – fot. 2.20., twarz pisarza, daty urodzin i śmierci, podpis „Gerh. Hauptmann”, grafika – fot. 2.21., pisarz u schyłku życia, daty urodzin i śmierci, faksymile podpisu, grafika – fot. 2.22.

2011. Poczta Hiszpanii wydała 3.10. serię kopert z okazji ogłoszenia kolejnego laureata Nagrody Nobla (został nim szwedzki poeta Tomas Tranströmer). Na kopertach znaczek (stalówka na tle zapisanego tekstu) ostemplowano datownikiem okolicznościowym (PREMIO NOBEL DE LITERATURA, Madrid 3 octubre 2011). Obok zaprezentowano zdjęcia Gerharta Hauptmanna, złoty medal noblowski, flagę Niemiec, wieczne pióro – fot. 2.23–2.25. Uwaga: istnieją koperty z wizerunkiem pisarza, z przefrankowanymi znaczkami z motywami roślinnymi (taryfa A, spedycja krajowa, list do 20 gr).

2012. Poczta Republiki Federalnej Niemiec wydała 6.11. z okazji 150. rocznicy urodzin Gerharta Hauptmanna kopertę ze znaczkiem z wizerunkiem pisarza stojącego na tle tytułów swoich utworów (*Die Weber* – Tkacze, *Vor Sonnenaufgang* – Przed wschodem słońca, *Die Ratten* – Szczury, *Rose Bernd* – Róża Bernd, *Der Biberpelz* – Futro bobrowe). Stosowano datownik okolicznościowy Berlin10117 z sentencją z II aktu „Tkaczy”: *Mir leiden's nimehr! Mir leiden's nimehr, mag kommen, was will./ Nie ścierpimy tego więcej! Nie ścierpimy tego więcej, niech się dzieje co chce!*². Obok przedstawiono medal z wizerunkiem Alfreda Nobla – fot. 2.26.

2012. Poczta Republiki Federalnej Niemiec wydała 6.11. z okazji 150. rocznicy urodzin Gerharta Hauptmanna kopertę ze znaczkiem z wizerunkiem pisarza stojącego na tle tytułów swoich utworów. Stosowano ten sam datownik okolicznościowy Berlin10117 z sentencją pisarza (*Mir leiden's nimehr! Mir leiden's nimehr, mag kommen, was will./ Nie ścierpimy tego więcej! Nie ścierpimy tego więcej, niech się dzieje co chce!*).

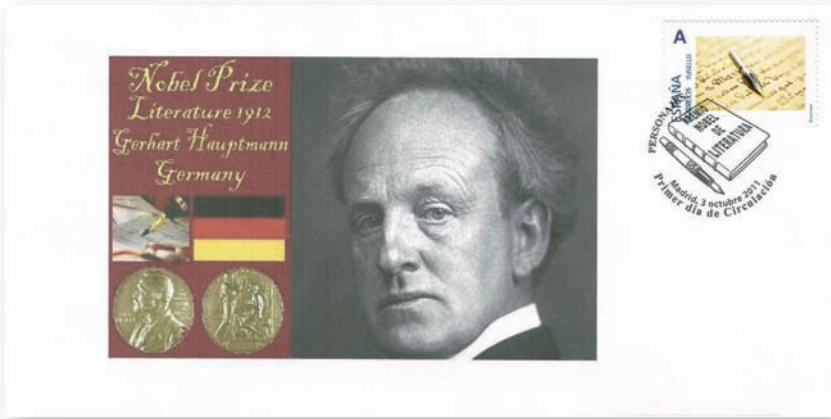
² Kwestię tę wypowiada Ansorge, jeden z bohaterów dramatu. Polskie tłumaczenie utworu Wilhelm Szewczyk, 1955.

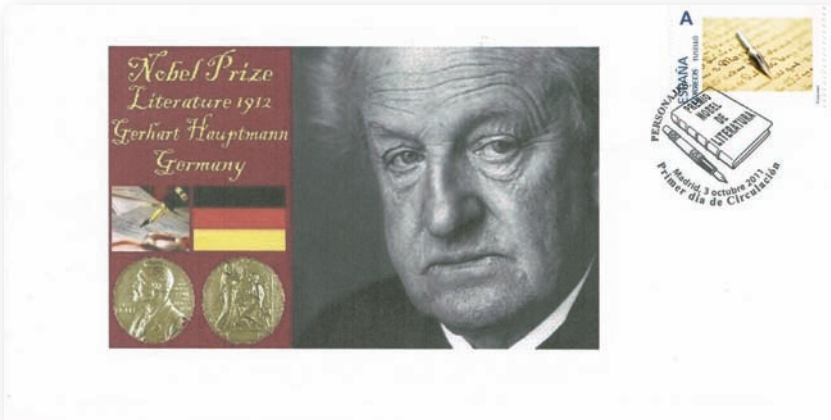
2.21

2.22

2.23

2.24

2.25

2.26

2.27

2.28

Obok przedstawiono rzeźbę Arno Brekera (z 1942 roku) a w tle plakat z przedstawienia „Tkaczy” w Deutsches Theater w Berlinie (z 25 września 1894, premiera miała miejsce 26.02.1893) – fot. 2.27.

2012. Poczta Republiki Federalnej Niemiec wydała również 6.11. z okazji 150. rocznicy urodzin Gerharta Hauptmanna okolicznościową kopertę, na której znaczek z wizerunkiem pisarza stojącego na tle tytułów swoich utworów stemplowano w domu pisarza na wyspie Hiddensee datownikiem okolicznościowym Kloster18565. Po lewej stronie koperty wykorzystano zdjęcie pisarza podczas pracy, siedzącego przy biurku w swojej willi „Wiesenstein” w Karkonoszach w roku 1939 – fot. 2.28.

3. DATOWNIKI OKOLICZNOŚCIOWE

1962. Poczta Berlina Zachodniego (Deutsche Bundes Post Berlin) 12.04. stosowała datownik w urzędzie Charlottenburg2, którym kasowano znaczki z serii „Bedeutende Deutsche” (Wybitni Niemcy), w tym z G. Hauptmannem – fot. 3.1. Podobny datownik stosowano w urzędzie pocztowym Bonn1 – fot. 3.2.

3.1

1962. Poczta Niemieckiej Republiki Demokratycznej stosowała 15.11. w Berlinie datownik z okazji 100 rocznicy urodzin pisarza z napisem „GERHART HAUPTMANN 1862-1946” – fot. 3.3.

3.2

1972. Poczta Szwecji stosowała 8.12. datownik okolicznościowy z wieńcem, w środku którego duża litera N (Nobel) i napis: NOBELPRISTAGARE, Sztokholm 8.12.1972, którym stemplowano znaczki z noblistami z 1912 roku, w tym z Gerhartem Hauptmannem (fot. 3.4).

1978. Poczta Republiki Federalnej Niemiec stosowała w urzędzie pocztowym Bonn1 datownik okolicznościowy o treści: „16.02.1978 ERSTAUSGABETAG LITERATURNOBELPREISTRÄGER GERHART HAUPTMANN HERMANN HESSE THOMAS MANN”, którym stemplowano znaczki z podobiznami niemieckich laureatów Nagrody Nobla z literatury – fot. 3.5.

3.3

1981. Poczta Niemieckiej Republiki Demokratycznej stosowała w urzędzie pocztowym Berlin10 prostokątną nakładkę do datownika dziennego, informującą z wyprzedzeniem o rozpoczynających się w październiku przedstawieniach „Futra bobrowego” Hauptmanna na scenie Volksbühne. Podano nr telefonu do teatru – fot. 3.6.

1982. Poczta Niemieckiej Republiki Demokratycznej stosowała w urzędzie pocztowym Schwerin50 okrągły datownik okolicznościowy z wymienną datą dzienną, informujący o 10-leciu koła młodych filatelistów w Gerhart-Hauptmann-Oberschule. Na datowniku zamieszczono gęsie pióro i autograf pisarza – fot. 3.7.

3.4

3.5

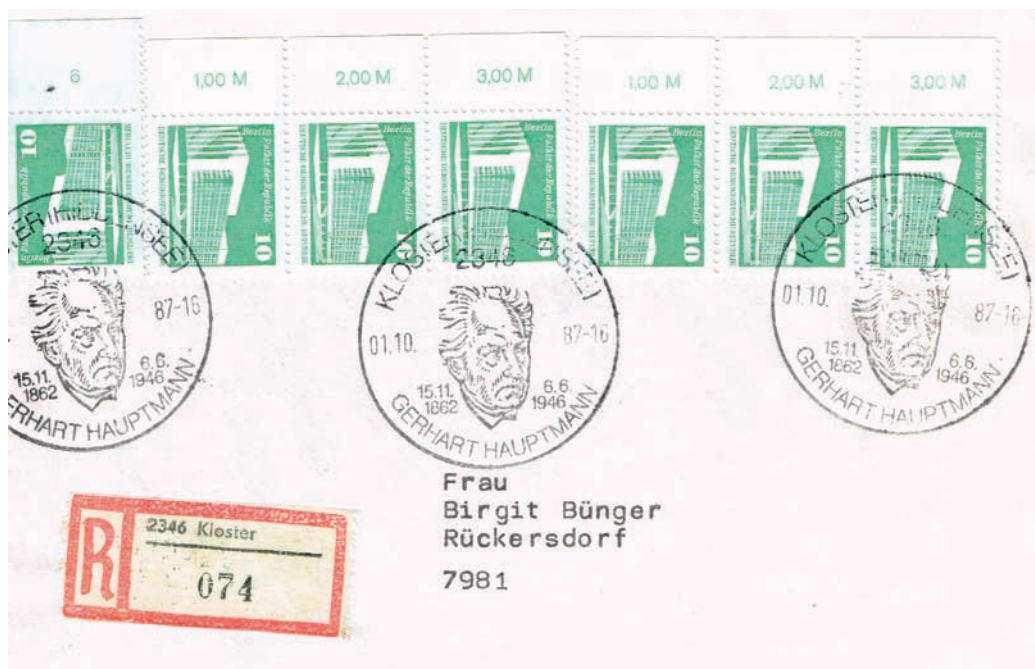
3.6

1982. Poczta Niemieckiej Republiki Demokratycznej stosowała w Kloster (na wyspie Hiddensee) okrągły datownik okolicznościowy z wymienną datą dzienną, wizerunkiem Gerharta Hauptmanna, jego datami urodzin i śmierci – fot. 3.8.

1987. Poczta Republiki Federalnej Niemiec stosowała 6.11. w urzędzie Bonn1 datownik okolicznościowy wg projektu Rolfa D. Schwarza z okazji 125. rocznicy urodzin Gerharta Hauptmanna – fot. 3.9.

3.7

3.8

2006. Poczta Republiki Federalnej Niemiec z okazji Dnia Młodych Filatelistów stosowała 6.06. w urzędzie w Herford prostokątny datownik okolicznościowy, przypominający o 60. rocznicy śmierci Gerharta Hauptmanna. Nawiązano do prapremiery komedii „Futro bobrowe” w 1893 roku; na datowniku zamieszczono wizerunki pisarza i bobra – fot. 3.10.

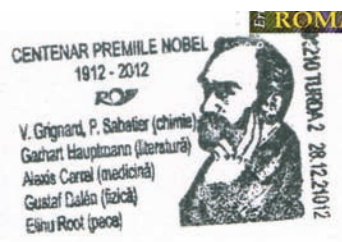

3.9

3.10

2012. Poczta Rumunii stosowała 28.12. w urzędzie pocztowym Turda prostokątny datownik okolicznościowy, na którym przypomniano wszystkich sześciu noblistów sprzed 100 laty (CENTENAR PREMILE NOBEL), w tym Gerharta Hauptmanna. Obok nazwisk noblistów umieszczono wizerunek Alfreda Nobla – fot. 3.11.

3.11

2012. Poczta Republiki Federalnej Niemiec stosowała w Berlinie 2.11. z okazji zbliżającej się 150. rocznicy urodzin Gerharta Hauptmanna okrągły datownik okolicznościowy z sentencją z II aktu „Tkaczy”: *Mir leiden's nimehr! Mir leiden's nimehr, mag kommen, was will./Nie ścierpimy tego więcej! Nie ścierpimy tego więcej, niech się dzieje co chce!* – fot. 3.12.

3.12

3.13

3.14

2012. Poczta Republiki Federalnej Niemiec stosowała w Bonn 2.11. z okazji zbliżającej się 150. rocznicy urodzin Gerharta Hauptmanna okrągły datownik okolicznościowy z profilowanym wizerunkiem pisarza – fot. 3.13.

2012. Poczta Republiki Federalnej Niemiec stosowała 2.11. na wyspie Hiddensee z okazji zbliżającej się 150. rocznicy urodzin Gerharta Hauptmanna okrągły datownik okolicznościowy z domem pisarza „Haus Seedorn” i napisem Aktionstage „SPWZ 150. Geburtstag Gerhart Hauptmann (1862-1946)”³ – fot. 3.14.

³ SPWZ – Sonderpostwertzeichen (pocztowe wydania okolicznościowe).

4. CAŁOSTKI I KARTKI POCZTOWE

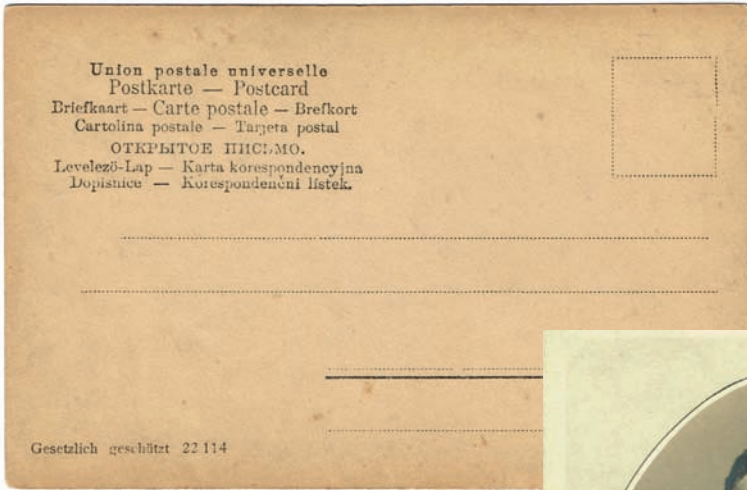
przed 1900. Prawdopodobnie pierwsza beznominałowa niemiecka okolicznościowa kartka pocztowa (typu „Gruss”) z wizerunkiem młodego Hauptmanna, wydana w serii „Das grosse Jahrhundert” („Wielkie stulecie”) przez Vereinigte Papierenwarenfabriken, S. Krotchin Görlitz), u dołu krótki biogram pisarza; bez obiegu – fot. 4.1.

1900. Niemiecka beznominałowa kartka pocztowa, w owalu wizerunek pisarza z podpisem. Na odwrocie długa linia adresowa i wielojęzyczny nadruk (w tym po polsku), umożliwiający wysyłkę międzynarodową, bez obiegu – fot. 4.2., 4.2a.

ok. 1910. Niemiecka beznominałowa kartka pocztowa ze zdjęciem podpartego pisarza, u dołu jego autograf; bez obiegu – fot. 4.3.

ok. 1920-1930. Niemiecka kartka pocztowa, beznominałowa przedstawiająca rysunek portretowy G. Hauptmanna, tło białe, u dołu faksymile podpisu pisarza, na odwrocie krótki biogram pisarza z zaznaczeniem, że jego dzieła „cieszą się dobrą opinią poza granicami Niemiec”, wyd. Stengel & Co. GmbH, Dresden; bez obiegu – fot. 4.4., 4.4a.

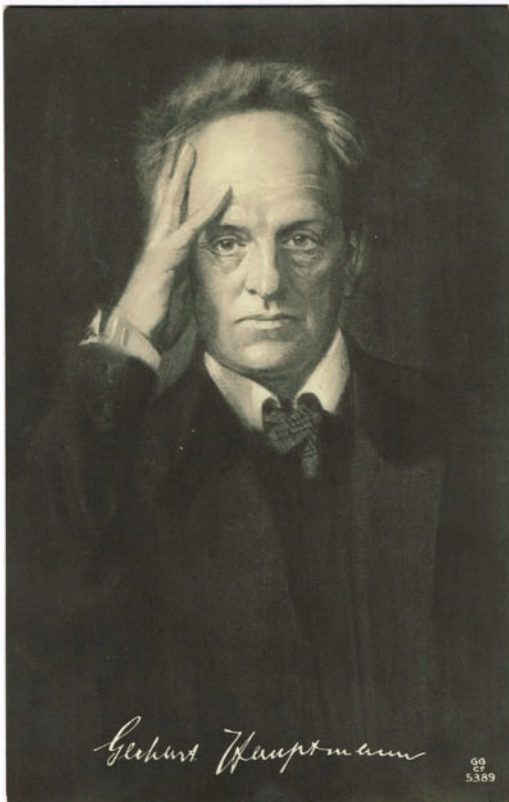

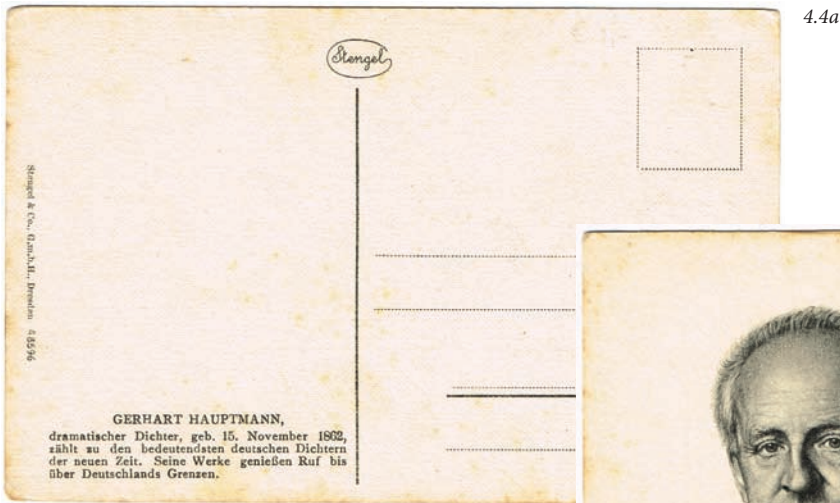
4.2a

4.2

4.3

4.4a

4.4

1949. Niemiecka kartka pocztowa o treści handlowej i z naklejonym znaczkiem Gerhart Hauptmann (6 Pf) wydany w Radzieckiej Strefie Okupacyjnej w 1948 r., z obiegu, wysłana z Lipska do wydawnictwa Suhrkamp-Verlag (dawniej Fischer-Verlag), wieloletniego wydawcy książek G. Hauptmanna w Berlinie-Zehlendorf (część zachodnia miasta), datownik 15.3.1949 z propagandową treścią: „Wykonanie Planu 2-letniego jest zwycięstwem nad reakcją!” Uwaga: kartkę wysłano przed utworzeniem NRD (proklamowanie – 7.10.1949) – fot. 4.5.

1952. Niemiecka kartka pocztowa, zapisana dwustronnie o treści prywatnej napisana przez Aleksandra Müncha, literata i archiwistę zbiorów Hauptmanna, czasowo zamieszkałego u Johanna Maximiliana Avenarius (twórcy malowideł w Hali Rajskiej willi „Wiesenstein”) w Berlinie-Müggelheim do rodziny w Dreźnie, z naklejonymi dwoma znaczkami z Gerhartem Hauptmann (po 6 Pf, wyd. 1948), z obiegu 11.10.1952 – fot. 4.6.

1962. Poczta Rumunii wydała w lipcu w nakładzie 120 tys. całość pocztową z podobizną G. Hauptmanna z okazji 100. rocznicy urodzin. Nad wizerunkiem pisarza napis MARILE ANIVERSALI CULTURALE – 1962 (Wielkie rocznice kulturalne 1962) G.HAUPTMANN 1862–1946. Kartka posiada znaczek o wartości 30 bani, nie związany z pisarzem; z obiegu – fot. 4.7.

4.5

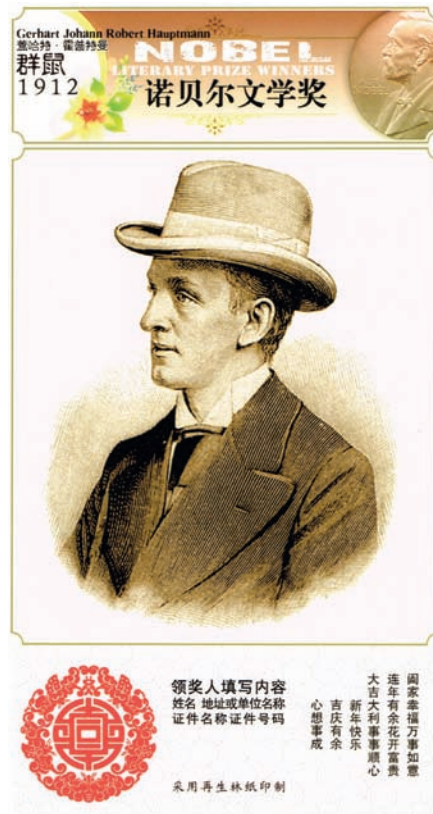
4.6

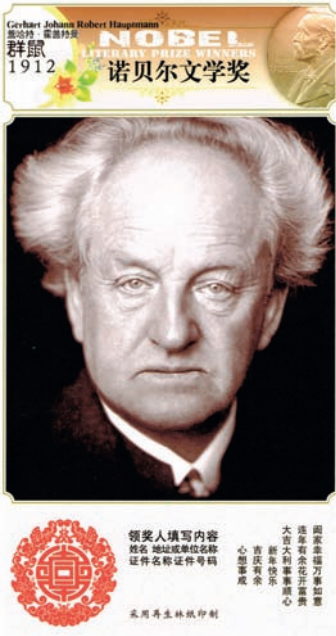
4.7

4.8

4.9

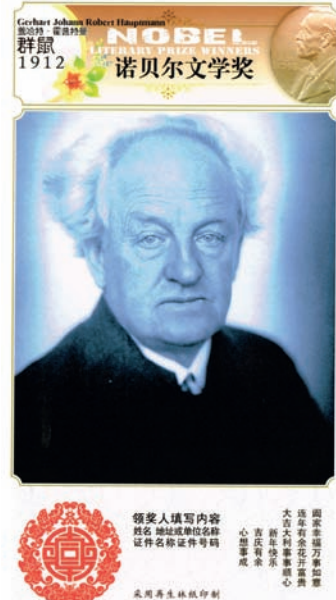
4.10

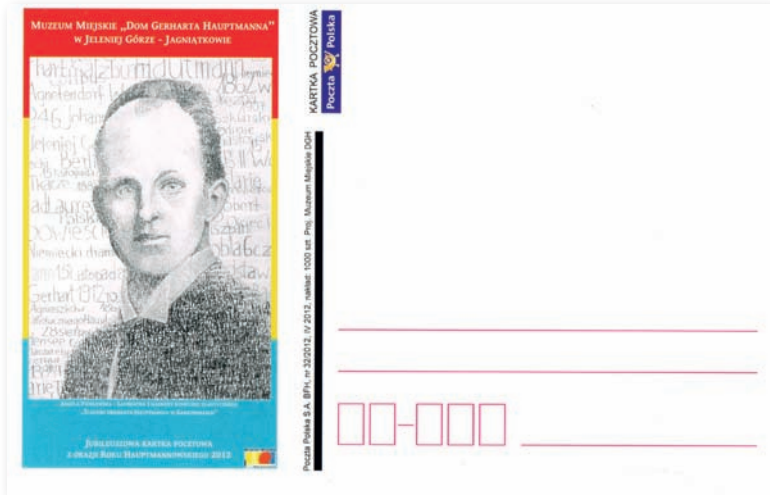
4.11

4.12

4.13

4.14

1987. Niemiecka kartka pocztowa beznominałowa, sepia, wyd. Fidacos nr 34/87, wydana 6.11., wizerunek w owalu młodego Gerharta Hauptmanna, katalog Michel nr 1344, wydana z okazji 125. rocznicy urodzin pisarza – fot. 4.8.

2009. Poczta Chińskiej Republiki Ludowej wydała serię 5-ciu kart pocztowych (o nominale 80 fenów każda) ze zdjęciami Gerharta Hauptmanna w różnych okresach życia; u góry każdej z kart napis w j. chińskim i angielskim (laureaci literackiej Nagrody Nobla i złoty medal z wizerunkiem Alfreda Nobla) – fot. 4.9–4.13.

2012. Poczta Polska wydała w kwietniu w nakładzie 1 tysiąca sztuk beznominałową kartkę pocztową (według projektu Muzeum Miejskiego „Dom Gerharta Hauptmanna” i rysunkiem Angeli Pawłowskiej, zwyciężczyni w konkursie plastycznym „Śladami Gerharta Hauptmanna w Karkonoszach”, ogłoszonym z okazji roku hauptmannowskiego 2012) – fot. 4.14.

5. KARTY MAKSYMUM

1987. Niemiecka karta maksimum, wydana 6.11. w limitowanej edycji z okazji 125-lecia urodzin G. Hauptmanna. Znaczek ukazuje plakat do „Tkaczy” z roku 1892 wg Emila Orlika, karta – kolorowane zdjęcie pisarza z roku 1900, całość ostemplowana datownikiem okolicznościowym w urzędzie Bonn1 wg projektu Rolfa D. Schwarza, wyd. Hagenbach Maximumkarten – fot. 5.1.

1987. Niemiecka karta maksimum, wydana 6.11. w limitowanej edycji z okazji 125. lecia urodzin G. Hauptmanna. Znaczek ukazuje plakat do „Tkaczy” z roku 1892 wg Emila Orlika, karta – fragment plakatu do „Tkaczy” z tego samego roku, całość ostemplowana datownikiem okolicznościowym w urzędzie Bonn1 wg projektu Rolfa D. Schwarza, wyd. Deutsche Maximumkarte Edition Maxiphil – fot. 5.2.

1987. Niemiecka karta maksimum, wydana 6.11. w limitowanej edycji z okazji 125. lecia urodzin G. Hauptmanna. Znaczek ukazuje plakat do „Tkaczy” z roku 1892 wg Emila Orlika, karta – kolorowane zdjęcie młodego pisarza z roku sprzed 1900 roku, całość ostemplowana datownikiem okolicznościowym w urzędzie Bonn1 wg projektu Rolfa D. Schwarza, wyd. Fidacos Maximumkarten – fot. 5.3.

5.1

5.2

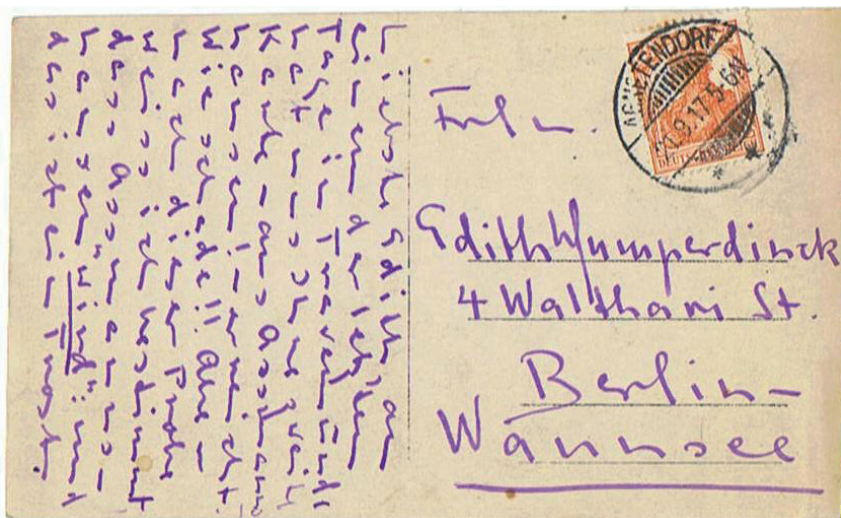
5.3

6. CAŁOŚCI POCZTOWE I LISTY

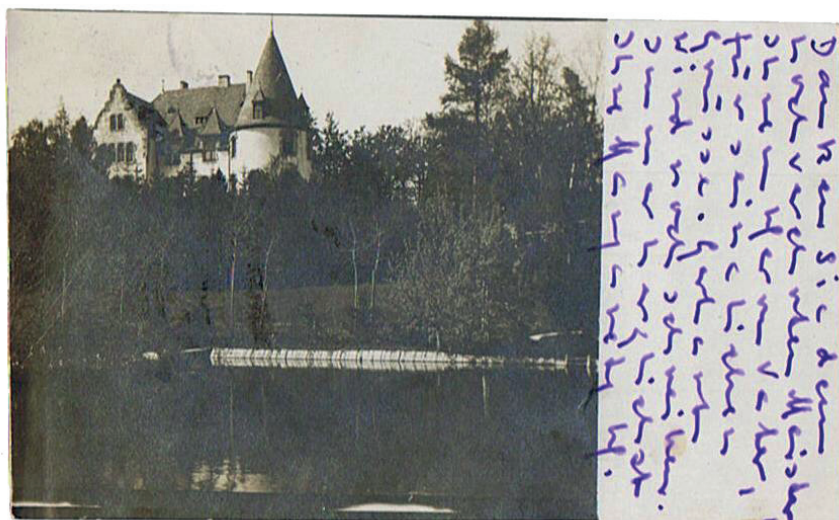
1917. Widokówka (Wiesenstein od strony stawu w parku), wysłana 21.09. w Agnetendorf o treści prywatnej, fot. 6.1. i 6.2.

Nadawca: Margarete Hauptmann, żona pisarza, Agnetendorf

Odbiorca: Edith Humperdinck⁴, Berlin-Wannsee, 4 Walthari St.[rasse].

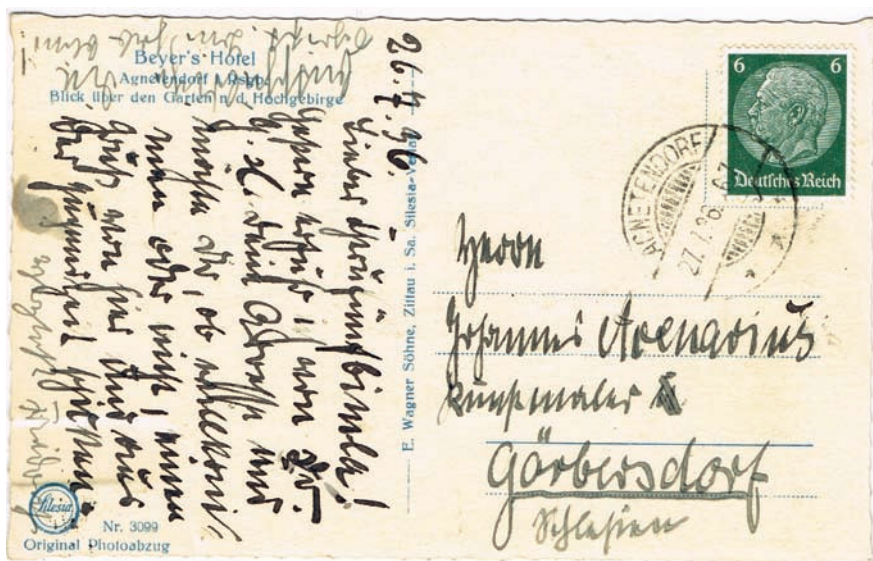

6.1

6.2

⁴ Edith Humperdinck (1894–1990), drugie z pięciorga dzieci a pierwsza córka Engelberta Humperdincka (1854–1921), profesora muzyki, kompozytora.

6.3

6.4

1936. Widokówka (widok z Hotelu Beyera na grań Karkonoszy), fot. 6.3. i 6.4.

Nadawca: Friedrich von Strom [przebywający] do dnia 31.7. w Agnetendorf, Beyers Hotel, później w: Berlin-Lichterfelde, Manteuffelstr. 5a I.

Odbiorca: Pan Johannes Avenarius, artysta malarz, Görbersdorf⁵ Schlesien, 26.7.36

⁵ Obecnie Unisław.

Treść:

Drogi Fünfuhrbim(m)ler!

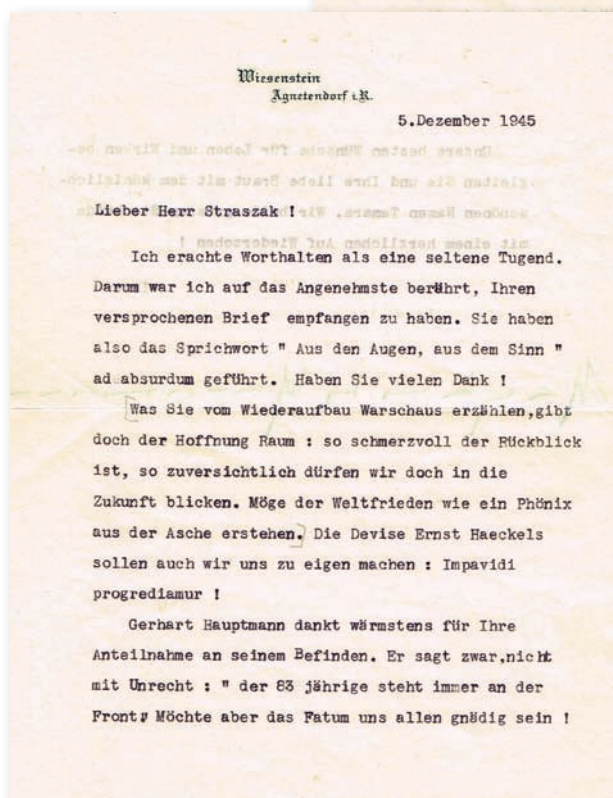
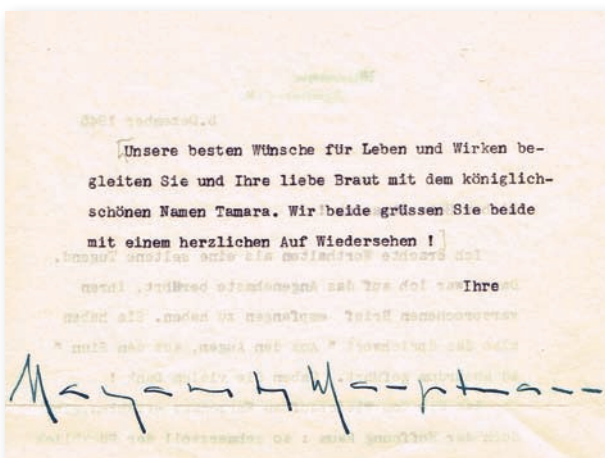
Wczoraj otrzymałem od dr. G.[erharta] H.[auptmanna] Twój adres i chciałbym przekazać Tobie, mile widzianemu lub nie, pozdrowienia stąd i z czasów młodości serdeczności Friedrich Wybacz pismo! Jestem pół-ślepcem.

6.5

6.6

6.7

6.8

1945. List polecony wysłany 5.12. z urzędu pocztowego Jelenia Góra³, ofrankowany dwoma znaczkami Poczty Polskiej po 1,50 zł każdy, fot. 6.5 i 6.6.

Nadawca: Margarete Hauptmann, żona pisarza, odcisk pieczęci *Wiesenstein Agnetenforf i.R.*

Odbiorca: Zdzisław Straszak, Warszawa, ul. Poznańska 11 m. 22.

6.9

6.10

Treść (fot. 6.7 i 6.8):

Willa Wiesenstein
Agnieszkowo w Karkonoszach
5 grudnia 1945 r.

Drogi Panie!

Uważam słowność za nieczęstą cnotę. Dlatego nader mile poruszyło mnie otrzymanie Pańskiego obiecanego listu. Obrócił Pan więc Ad absurdum przysłówie „Co z oczu, to z serca”. Dzięki Panu za to!

*To, co Pan opowiada o odbudowie Warszawy, napawa jednak nadzieją; jakkolwiek bolesne byłoby spojrzenie wstecz, możemy jednak ufnie patrzeć w przyszłość. Oby pokój na świecie odrodził się jak Feniks z popiołów. My również powinniśmy przyjąć dewizę Ernesta Haeckla: *Impavidi progrediamur!**

Gerhart Hauptmann myśli bardzo ciepło o Pańskim przejęciu jego samopoczuciem. Powiada wprawdzie nie bez racji, że „osiemdziesięcioletek stoi zawsze na froncie”. Oby jednak los był nam wszystkim łaskawy!

Panu i Pańskiej drogiej narzeczonej o królewskim imieniu Tamara towarzyszą nasze najlepsze życzenia pomyślności w życiu i w pracy. Pozdrawiamy obydwój Państwa serdecznym „do zobaczenia”!

Pańska Margarete Hauptmann

1945. List polecony wysłany 9.12. z urzędu pocztowego Jelenia Góra³, ofrankowany czterema znaczkami Poczty Polskiej po 1,50 zł każdy; fot. 6.9 i 6.10.

Nadawca: Dr. Gerhart Hauptmann, Agnetenforf Riesengebirge, pieczęć odbiorcza Warszawa 10.12

Odbiorca: Zdzisław Straszak, Warszawa, ul. Poznańska 11 m. 22

Treść: fot. 6.11. i 6.12:

Agnieszkowo w Karkonoszach
5 grudnia 1945 r.

Szanowny panie naczelny radco architektoniczny, drogi panie Straszak!

Bardzo Panu dziękuję za wszystkie pozdrowienia w Pańskim ciekawym liście do doktora Hauptmanna. Cieszę się, że Pan również wierzy w lepszą przyszłość; Panu i Pańskiej szanownej narzeczonej towarzyszyć będą zawsze moje najserdeczniejsze życzenia. Miałem dość okazji, by poznać się na Pańskich walorach jako człowieka. Dlatego raz jeszcze wszystkiego dobrego.

Dowiedziałem się również od p. Tabaki o Pańskim do niego liście; cieszę się i w imieniu domu Hauptmannów i wyrażam Panu wdzięczność za Pańskie starania w tak dla nas przykrych kwestiach jak ogrzewanie, pieniądze i bezpieczeństwo. Właśnie w tej ostatniej kwestii, w sprawie bezpieczeństwa, sprawy w naszym niewielkim Agnieszkowie przybrały ostatnio niezwykle niebezpieczny obrót. Jakaś niewielka banda w niebывały sposób terroryzuje wieś – rabunki, akty przemocy – i publiczne odgraża się, że kolejnym napadniętym

Agnietendorf im Riesengebirge
am 5. Dezember 1945

Herr Oberbauarchitektat, mein lieber Herr Straszak !

Für die vielen Grüsse in Ihrem interessanten Brief an Herrn Dr. Hauptmann danke ich Ihnen sehr. Ich freue mich, dass auch Sie an eine bessere Zukunft glauben und meine herzlichsten Wünsche für Sie und Ihr Fräulein Braut werden Sie immer begleiten. Zusehr habe ich Sie als Mensch schätzen gelernt. In diesem Sinne nochmals alles Gute.

Auch von Ihrem Brief an Herrn Tabaka habe ich durch ihn selbst Kenntnis erhalten und freue mich, und bin Ihnen im Interesse des Hauses Hauptmann sehr dankbar für Ihre Aktivität in den uns so sehr prekären Fragen, wie Heizung, Geld und Sicherheit. Gerade in der letzten Frage, Sicherheit, sind seit Ihrer Abreise die Zustände in unserem kleinen Ort Agnietendorf ausserordentlich bedrohlich geworden. Eine kleine Bande terrorisiert das Dorf in unglaublicher Weise, Plünderungen, Gewalttaten usw. und droht öffentlich als nächstes Haus Dr. Gerhart Hauptmanns Anwesen zu überfallen und auszulündern. Von diesen Vorgängen habe ich Herrn Landrat Tabaka am Mittwoch den 28. November Kenntnis gegeben. Er setzte sich sofort mit dem neuen Kommandeur der 10. Division in Verbindung, dieser erschien, und versprach unverzüglich uns in Agnietendorf von dieser Terrorbande zu befreien. Heute nach acht Tagen haben wir leider noch nichts in diesem Sinne hier feststellen können.

In diesem Sinne habe ich in einem heutigen Brief ebenfalls Herrn Minister Lorents eine Information gegeben. Ich bitte Sie, lieber Herr Straszak, meine Sorgen mitteilen zu bereinigen.

Ein eben so wichtiges Problem ist das der Beheizung unseres Hauses. Unsere alte und schwerste Sorge. Der Winter nimmt immer strengere Formen an und wir haben noch für eine Woche Heizmaterial. Was dann? So guten Willens unser liebenswürdiger und immer hilfsbereiter Herr Landrat Tabaka ist, gelingt es doch scheinbar nicht die unbedingt nötigen 80 Tonnen Koks aus Waldenburg nach dem Wissenstein zu schaffen. Hier fehlt eben das Machtwort unseres verehrten Herrn Ministers. Bei Ihrer liebenswürdigen Unterstützung auch in diesem Falle, bitte ich Sie, lieber Herr Straszak, gleichfalls auch das Problem der Beheizung zu erörtern.

So, nachdem ich Sie nun so belastet habe und mich entlastet, drücke ich Ihnen in alter Freundschaft herzlich die Hand und bitte Sie, Fräulein Tamara, meine aufrichtigsten Wünsche für Studium und Zukunft zu übermitteln, und bin in Verbundenheit Ihr Sie herzlich grüssender

Kunze Josef Metzger

Im Interesse unserer beiden Völker, im Aufbau unserer beider Länder wünsche ich, für Ihr Volk und mein Volk, das Verständnis und die Verbundenheit, die wir beide an einander schätzen gelernt haben.

6.11

6.12

i obrabowanym domem będzie posiadłość dra Gerharta Hauptmanna. O zajściach tych dałem znać p. staroście Tabace w środę, 28 listopada. Porozumiał się on natychmiast z nowym dowódcą 10. Dywizji, który przyjechał na miejsce i obiecał niezwłocznie uwolnić nas w Agnieszkwie od terroru tej bandy. Dziś, po upływie ośmiu dni, nie możemy, niestety, jeszcze nic takiego stwierdzić.

W związku z powyższym wysłałem dziś także listowną informację do p. ministra Lorentza. Pana, drogi Panie radco, także bardzo proszę o pomoc w pozbyciu się tych trosk.

Nie mniej ważnym problemem jest ogrzewanie naszego domu. To nasz odwieczny i najcięższy kłopot. Zima przybiera postać coraz ostrzejszą, a my mamy opał zaledwie na tydzień. Co potem? Jakkolwiek dobrą wolę miałyby nasz przemiły i zawsze uczynny p. starosta Tabaka, najwyraźniej nie sposób sprowadzić do willi Wiesenstein tych niezbędnych 60 ton koksu z Wałbrzycha. Przydałaby się tutaj stanowcza interwencja naszego szanownego p. ministra. Zważywszy Pańskie życzliwe wsparcie i w tej sprawie, prosiłbym też Pana o rozważenie kwestii płatności.

Cóż – obarczywszy teraz Pana, a samemu doznawszy ulgi, ściskam serdecznie Pańską dłoń. Proszę przekazać panie Tamarze moje najgorętsze życzenia pomyślnych studiów i szczęśliwej przyszłości. Pozdrawiam Pana serdecznie – szczerze oddany.

Paul Gerhard Metzkwow

W interesie obu naszych narodów i dla odbudowy obu krajów pragnąłbym takiego zrozumienia i wzajemnego oddania, jakim obaj nauczyliśmy się nawzajem obdarzać.

List podpisany przez Paula Gerharda Metzkwowa, pielęgniarza Hauptmanna;

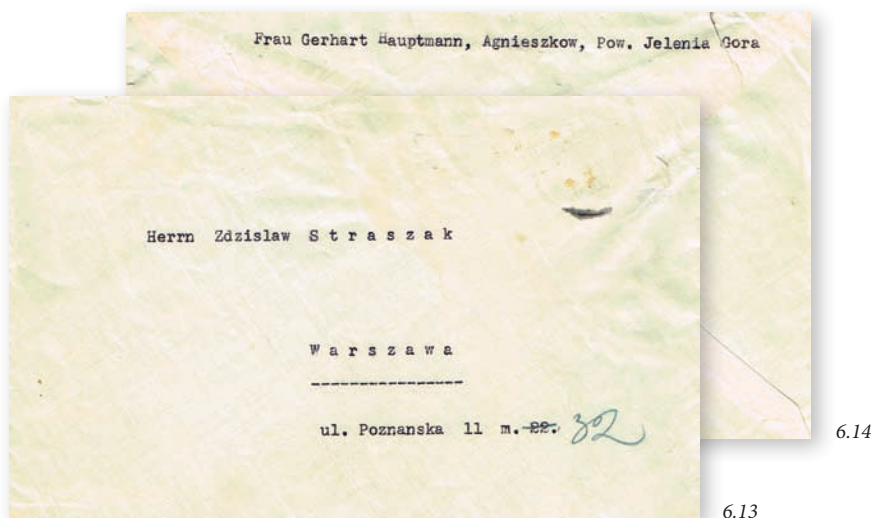
1946. Widokówka z akwarelą Hugo Dittricha, widok na Karkonosze z Jagniątkowa, wysłana w kopercie (odklejony znaczek, nie zachowany datownik z datą dzienną), fot. 6.13 i 6.14.

Nadawca: Margarete (Frau Gerhart) Hauptmann, żona pisarza, Agnieszkow, Pow. Jelenia Góra

Odbiorca: Zdzisław Straszak, Warszawa, ul. Poznańska 11 m. 32 (ręcznie poprawiony nr mieszkania)

Treść: fot. 6.15. i 6.16:

Drogi Panie Straszak!

Odwzajemniamy Pańskie miłe życzenia wielkanocne serdecznymi życzeniami zielonoświątkowymi. Dzięki stokrotne za Pańską troskliwą pamięć o nas, która nas bardzo ucieszyła. Najlepsze życzenia dla Pana i Pańskiej szanownej narzeczonej Tamary. Do zobaczenia gdziekolwiek.

Pańska Margarete Hauptmann, 1946

1946. List wysłany w Warszawie 14.⁷⁶; fot. 6.17 i 6.18

Nadawca: Margarete (Frau Gerhart) Hauptmann, żona pisarza, Agnieszkow / Pow. Jelenia Góra, odcisk pieczęci *Wiesenstein Agnetenforf i.R.*

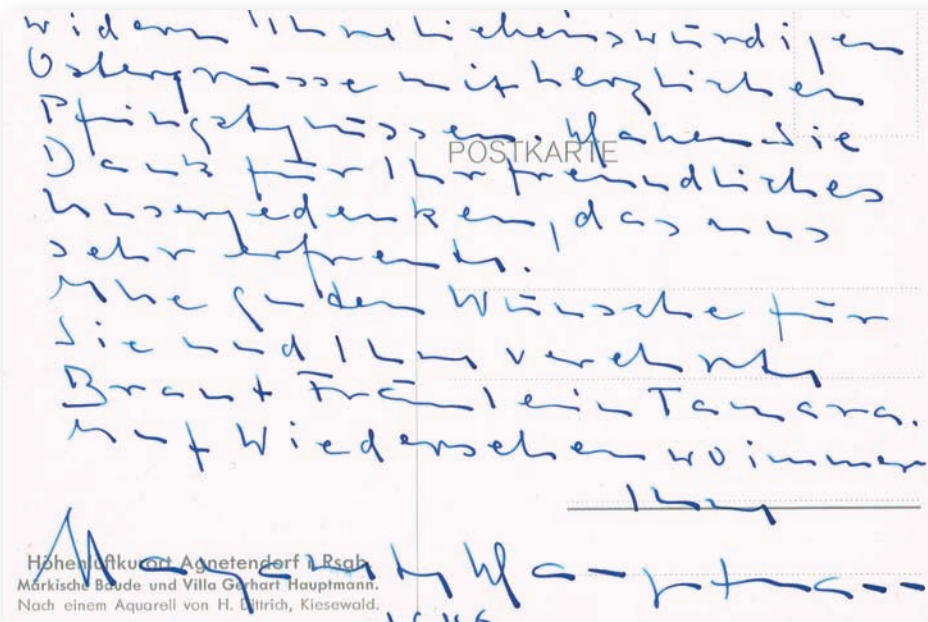
Odbiorca: Stanisław⁷ Straszak, Warszawa, ul. Poznańska 11 m. 32

⁶ Podany przez Margarete Hauptmann; z jej „Dziennika” (zapis z 12 VII 1946) wynika, że list mógł nadać grzecznościowo Konstanty Tomankiewicz, pracownik Starostwa Powiatowego w Jeleniej Górze, który 14. lipca miał przebywać w Warszawie załatwiając w Ministerstwie Ziem Odzyskanych sprawę wyjazdu do Niemiec pociągu specjalnego z trumną pisarza, osób z jego otoczenia i dobytkiem. [p. bibliografia poz. 8].

⁷ Błędny zapis imienia na kopercie, powinno być – Zdzisław

6.15

6.16

6.17

6.18

Treść: fot. 6.19

*Willa Wiesenstein
Agnieszkowo w Karkonoszach
6 lipca 1946 r.*

Drogi Panie Straszak!

Sentencja Gerharta Hauptmanna „Osiemdziesięciotrzylatek stoi zawsze na froncie” i znacząca doniosłość, jaką Pan tym słowem nadaje, wzruszyły mnie do głębi serca. Dzięki! Dzięki! Dzięki! Niech w życiu i w pracy towarzyszą Panu zawsze moje najlepsze życzenia.

Pańska Margarete Hauptmann

1949. Wezwanie podatkowe ofrankowane dwoma znaczkami z Hauptmannem (wysłane 18.06. Creuzburg, z Radzieckiej Strefie Okupacyjnej) – fot. 6.20.

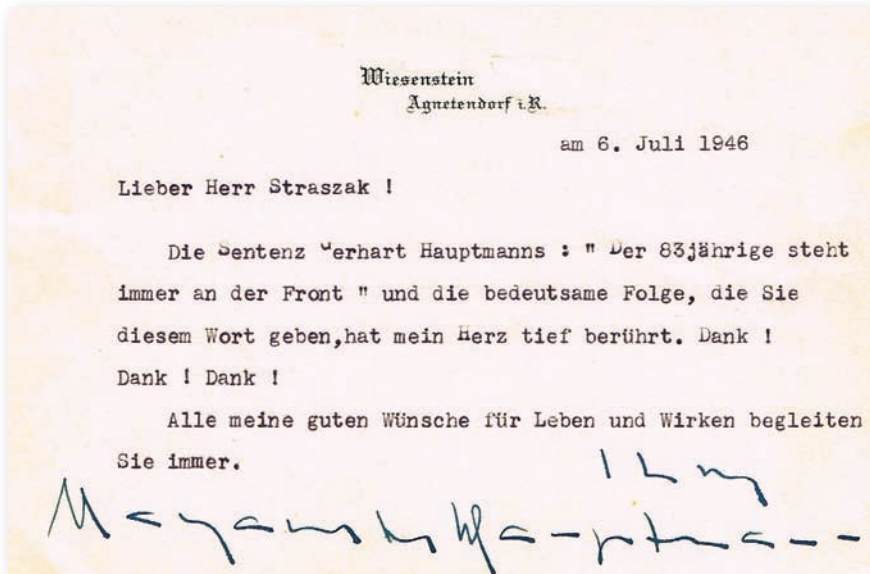
1950. Wezwanie podatkowe ofrankowane dwoma znaczkami z Hauptmannem (wysłane 15.07. Creuzburg, już po utworzeniu NRD) – fot. 6.21.

1952. Kartka pocztowa zapisana dwustronnie o treści prywatnej.

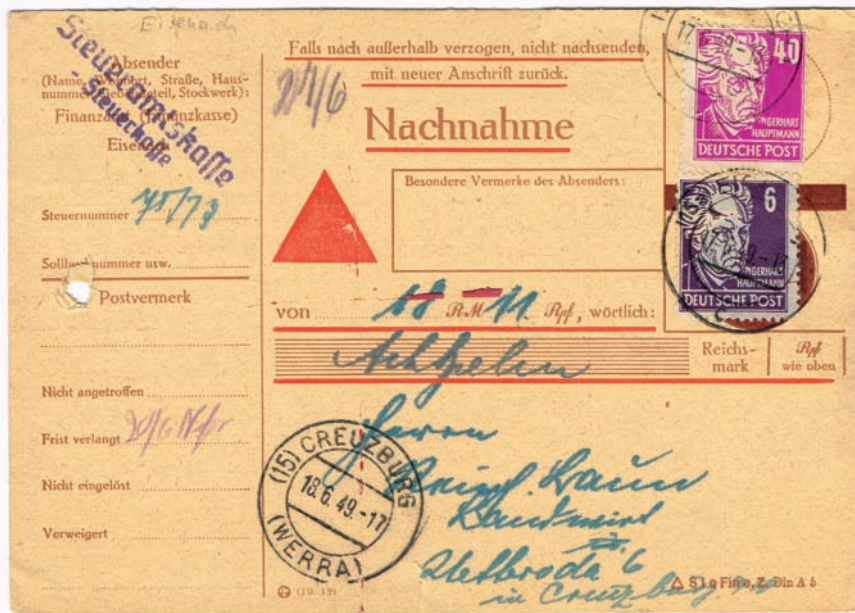
Nadawca: Alexander Münch⁸, Berlin-Müggelheim, Gosener Damm 16, [czasowo zamieszkały] u Prof. Avenarius;

Odbiorca: Rodzina Alexandra Müncha, Dresden N 23, Richard Rösch-Str. 22 II.

⁸ Alexander Münch (1900–1984). W 1950 r. objął funkcję kierownika Archiwum Hauptmanna w Radebeul k. Dreżna. Doprowadził placówkę do pozycji znaczącego archiwum literackiego (obecnie w Muzeum Gerharta Hauptmanna w Erkner k. Berlina).

6.19

6.20

6.21

Treść: fot. 6.22. i 6.23

Moi drodzy!

Dotarłem tu wczoraj cały i zdrowy po dobrej jeździe. Teraz już za nami pierwsza noc, która była równie udana. Ponownie zajmuję ogromny pokój na parterze, który będzie jednocześnie moim pokojem pracy, gdyż profesor Avenarius potrzebuje do pracy pomieszczenia archiwum. – Mam wiele przed sobą, ale myślę, że poradzę sobie z tym wszystkim. – Lasy Müggelheim są, o ile zdołałem się zorientować, gdy przybyłem na miejsce w nocy, w początkach jesiennych barw. Chyba następna niedziela będzie tą prawdziwie jesienną. Może pójdziemy tam na spacer. Przy okazji, wczoraj ustaliłem z Elisabeth Reichelt⁹ co na sobotę. Proponuje wesoły program z Arno Schellenbergiem¹⁰. To może być miłe. –

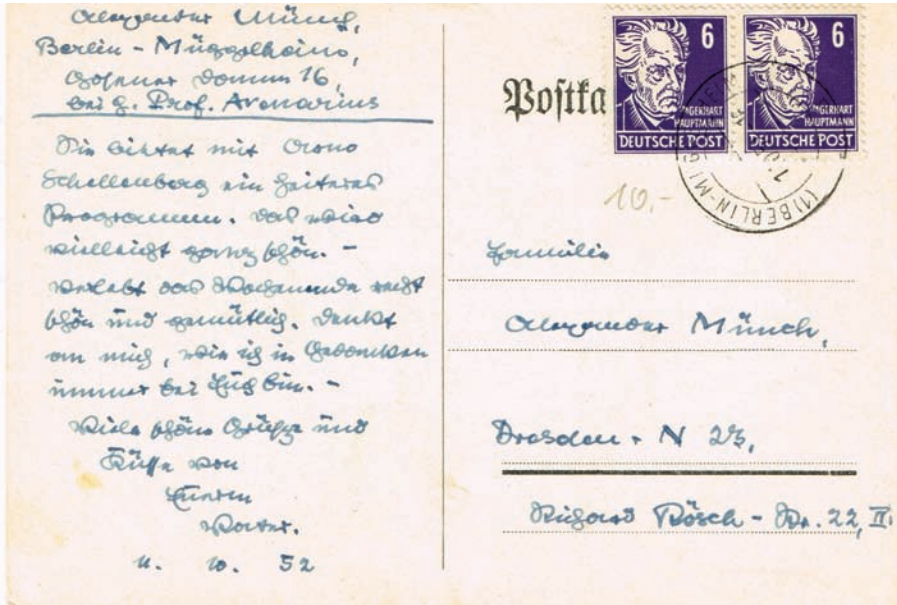
Spędź weekend całkiem miło i przytulnie. Myśl o mnie, bo zawsze jestem w Twoich myślach.

Wiele pięknych pozdrowień i buziaków od twojego ojca.

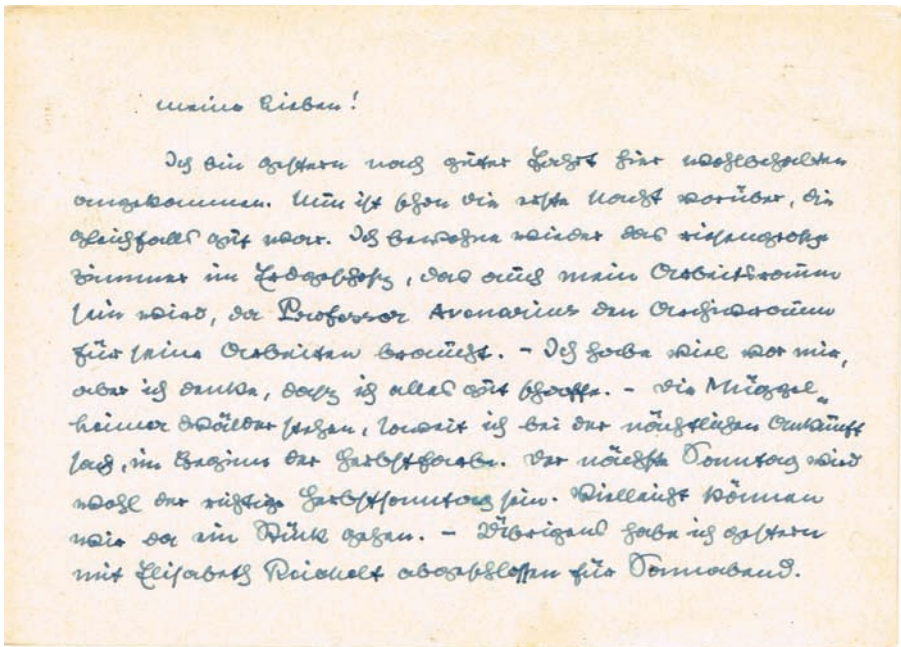
11.10.[19]52

⁹ Elisabeth Reichelt (1910–2001), śpiewaczka operowa.

¹⁰ Arno Schellenberg (1903–1983), śpiewak operowy.

6.22

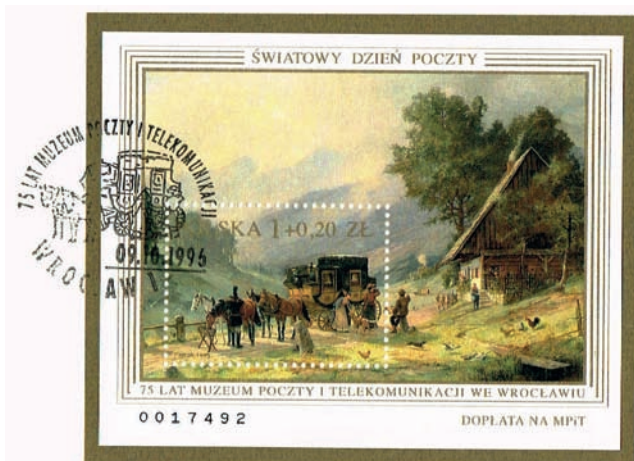

6.23

7. WYDAWNICTWA SPECJALNE

1996. Poczta Polska. Z okazji 75-lecia Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu udokumentowało 9.10. swój jubileusz ciekawym blokiem pocztowym i datownikiem okolicznościowym – fot. 7.1.

Wykorzystano obraz olejny Hansa Taegera (z ok. 1893 roku, w zbiorach Muzeum Poczty i Telekomunikacji we Wrocławiu) przedstawiający pocztę wozową w Jagniątkowie – fot. 7.2.

7.1

Nr 017492

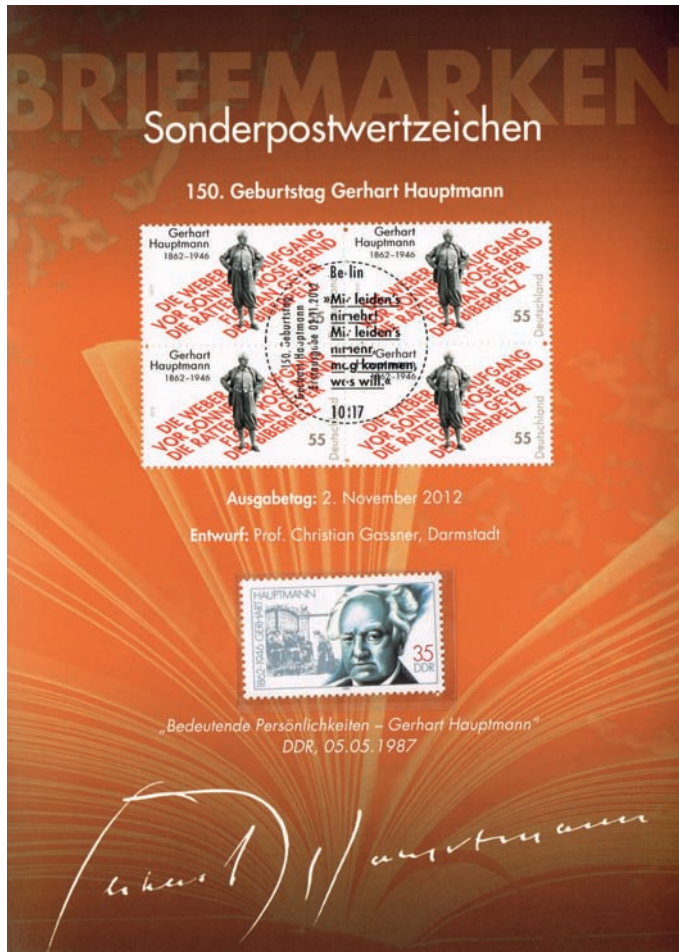

7.2

2012. Poczta Niemiec wypuściła 2.11. wydanie okolicznościowe (SPWZ – *Sonderpostwertzeichen*); to 4-stronicowe wydawnictwo poświęcone 150. rocznicy urodzin Gerharta Hauptmanna zawiera m.in. druk znaczka (0,55 €) z wizerunkiem pisarza stojącego na tle tytułów swoich utworów (*Die Weber* – Tkacze, *Vor Sonnenaufgang* – Przed wschodem słońca, *Die Ratten* – Szczury, *Rose Bernd* – Róża Bernd, *Der Biberpelz* – Futro bobrowe) – fot. 7.3.

Na jednej z wewnętrznych stron druk tego samego znaczka (0,55 €) w czworoboku z datownikiem Berlin 2.11. i sentencją z II aktu „Tkaczy”: *Mir leiden's nimehr! Mir leiden's nimehr, mag kommen, was will. / Nie ścierpimy tego więcej! Nie ścierpimy tego więcej, niech się dzieje co chce!* – wg projektu prof. Christiana Gassnera. Poniżej dołączono oryginał znaczka Poczty Niemieckiej Republiki Demokratycznej z 05.05. 1987 roku z serii z wybitnymi postaciami – tu Gerhart Hauptmann (35 Pf). Na znaczku pokazano ponadto scenę ataku na bramę domu fabrykanta z dramatu Hauptmanna „Tkacze” wg obrazu Käthe Kollwitz, w cyklu „Powstanie tkaczy”, powstałym w latach 1893–1897 – fot. 7.4.

7.4

2014. Poczta Polska wydała karnecik okolicznościowy zawierający wydany w 2012 roku znaczek pocztowy personalizowany (typu A) przedstawiający wybudowany w latach 1900–1901 dom pisarza „Wiesenstein” („Łąkowy Kamień”) – fot. 7.5.

7.5

BIBLIOGRAFIA

wybór w języku polskim:

1. *Carl i Gerhart Hauptmann – dzieło i modele jego odbioru*, red. E. Białek, J. Pacholski, P. Niemiec, Wrocław 2012.
2. Czarnecka M., Szafarz J.: *Gerhart Hauptmann. Życie i twórczość w latach 1914–1946*, Wrocław 1997.
3. Drewniak B.: *Jubileusz Gerharta Hauptmanna* [w:] tenże, *Kultura w cieniu swastyki*, Poznań 1969.
4. Flach J.: *Studia nad współczesnym dramatem niemieckim*. 1. Gerhart Hauptmann, Kraków 1898.
5. *Gerhart Hauptmann w krytyce polskiej 1945–1990*, red. N. Honsza, K.A. Kuczyński, A. Stroka, Wrocław 1992.
6. *Gerhart Hauptmann. W sześćdziesiątą rocznicę śmierci*, red. G.B. Szewczyk, Katowice 2006.
7. *Gerhart Hauptmann i Polacy 1945–1946*, pod red. J. Skowrońskiego, Jelenia Góra 2019.
8. Hauptmann M.: *Tagebuch 1946/Dziennik 1946*, pod red. J. Skowrońskiego, Jelenia Góra –Jagniątków 2020.
9. Honsza N.: *Gerhart Hauptmann po roku 1933*, „Przegląd Zachodni”, 1962, nr 6.
10. Knapik P.: *Gerhart Hauptmann. Życie i twórczość do 1914 roku*, Wrocław 1994.
11. Koczy K.: *Hauptmanniana*, Katowice 1971.
12. Koprowski J.: *Kłopoty z Gerhartem Hauptmannem* [w:] tenże, *Z południa i północy. Odwiedziny u pisarzy*, Katowice 1963.
13. Kuczyński K.A.: *W kręgu Carla i Gerharta Hauptmannów*, Jelenia Góra 2018.
14. Kuczyński K.A.: *Mały leksykon polskich badaczy Gerharta Hauptmanna w XIX–XXI wieku*, „Rocznik Jeleniogórski”, 2020, t. LII.
15. Milewski J.: *Noblista spod Karkonoszy*, „Przegląd Filatelistyczny” 2020, nr 4.
16. Obrączka P.: *Z dziejów polskiej recepcji Gerharta Hauptmanna (1887–1914)* [w:] *Śladami wielkiego dziedzictwa. O pisarstwie Carla i Gerharta Hauptmannów*, pod red. E. Białka, K.A. Kuczyńskiego, C. Lipińskiego, Wrocław 2001.
17. Piprek J.: *Gerhart Hauptmann i Słowianie*, „Kwartalnik Opolski”, 1958, nr 4.
18. Skowroński J.: *Zapomniane tajemnice Karkonoszy*, Warszawa 2013.
19. *Spotkanie z Hauptmannem. Materiały z sesji*, red. U. Likszet, Jelenia Góra 1996 (pozycja dwujęzyczna, polsko-niemiecka).
20. Szewczyk W.: *Gerharta Hauptmanna droga przez ciemność* [w:] tenże, *Literatura niemiecka w XX wieku*, Katowice 1964.
21. Szyrocki M.: *Szlachetny pomylenieć*, „Germanica Wratislaviensia”, 1978, t. 35.
22. Żygułski Z.: *Gerhard Hauptmann. Człowiek i twórca*, Łódź 1968.

Noty o autorach

KRZYSZTOF ANTONI KUCZYŃSKI

(ur. 1948, Jelenia Góra) – germanista, profesor Uniwersytetu Łódzkiego. Interesuje się niemiecko-austriacko-polskimi relacjami literackimi XX w., także piśmiennictwem niemieckim na Śląsku do 1945 r. Współorganizator i przewodniczący Polskiego Towarzystwa im. Gerharta Hauptmanna, redaktor serii książkowej „Carl und Gerhart Hauptmann-Jahrbuch”. Autor i redaktor wielu książek o Gerharcie Hauptmannie. Od 2018 r. społeczny konsultant naukowy Muzeum Miejskiego „Dom Gerharta Hauptmanna” w Jeleniej Górze, uhonorowany medalem „Przyjaciela Muzeum” (2018).

JANUSZ SKOWROŃSKI

(ur. 1956, Poznań) – regionalista, dziennikarz, autor wielu książek i artykułów z literatury faktu, zwłaszcza dotyczących Dolnego Śląska w następstwie II wojny światowej. Stypendysta Wolnego Uniwersytetu w Berlinie, gdzie pracował nad książką o Gerharcie Hauptmannie („Zapomniane tajemnice Karkonoszy”). Redaktor kilku książek o G. Hauptmannie. Od 2018 r. dyrektor Muzeum Miejskiego „Dom Gerharta Hauptmanna” w Jeleniej Górze. Pomysłodawca i realizator wystawy „Gerhart Hauptmann na znakach pocztowych świata”, filatelista.

SPIS TREŚCI

KRZYSZTOF TĘCZA

WPROWADZENIE	3
--------------------	---

KRZYSZTOF A. KUCZYŃSKI

GERHART HAUPTMANN

LAUREAT LITERACKIEJ NAGRODY NOBLA Z KARKONOSZY	5
--	---

JANUSZ SKOWROŃSKI

GERHART HAUPTMANN W FILATELISTYCE	12
---	----

1. ZNACZKI POCZTOWE	14
---------------------------	----

2. KOPERTY PIERWSZEGO DNIA OBIEGU (FDC)	20
---	----

3. DATOWNIKI OKOLICZNOŚCIOWE	37
------------------------------------	----

4. CAŁOSTKI I KARTKI POCZTOWE	41
-------------------------------------	----

5. KARTY MAKSIMUM	48
-------------------------	----

6. CAŁOŚCI POCZTOWE I LISTY	49
-----------------------------------	----

7. WYDAWNICTWA SPECJALNE	62
--------------------------------	----

BIBLIOGRAFIA	65
--------------------	----

Noty o Autorach	66
-----------------------	----

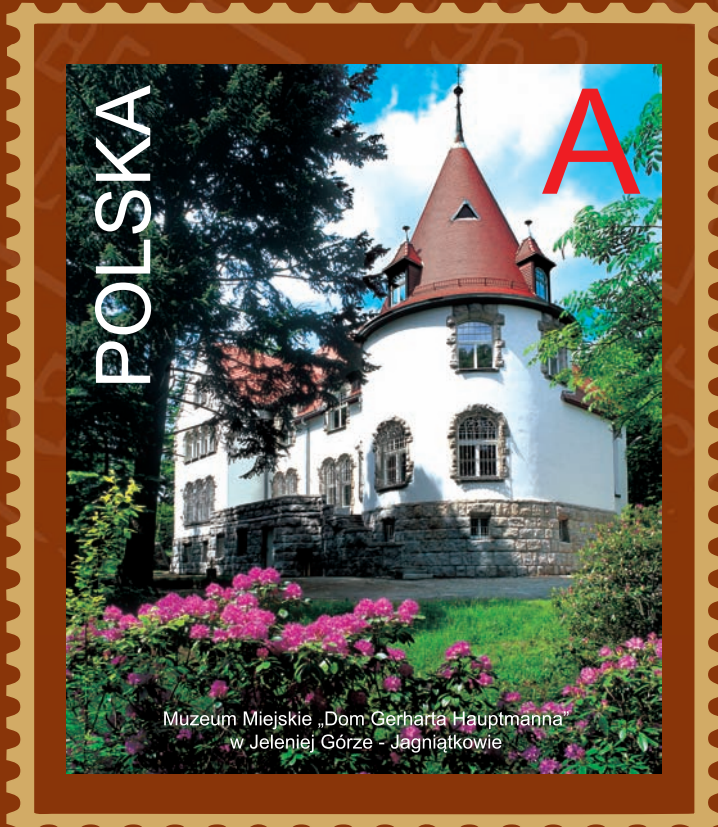
Gerhart Johann Robert Hauptmann
 高哈特·霍普特曼
 群鼠
 1912
NOBEL LITERARY PRIZE WINNERS
诺贝尔文学奖

国家幸福万事如意
 连年有余花开富贵
 大吉大利事事顺心
 新年快乐
 吉庆有余
 心想事成

领奖人填写内容
 姓名 地址或单位名称
 证件名称 证件号码

采用再生林纸印制

ISSN 2449-741X

